
Ženski Svet

Letnik VI.

Julij 1928.

Številka 7.

VSEBINA 7. ŠTEVILKE:

OBRAZI IN DUŠE: MILICA JANKOVIČEVA — (Umberto Urbanaz-Urbani — Karlo Kocjančič)	Stran 193
PISMO. — Pesem. — (Dora Grudnova.)	197
JUTRO. — Pesem. — (Ema Deisingerjeva)	197
PONOSNE CESTE. — Pesem. — (Ema Deisingerjeva.)	198
PISMA GOSPODIČNE MARINE. — (Anka Nikoličeva.)	198
PERGAMENTI. — Konec. — (Jela Spiridonovič-Savičeva - Karlo Kocjančič)	203
BELE ROKE BREZ ZAPESTNIC. — (Iva Breščakova.)	206
MADEŽI V NARODNI PESMI. — (Fran Pogačnik.)	211
UČITELJICE IN ENAKOPRAVNOST. — (P. Hočevarjeva.)	215
TEBI. — Pesem. — (Radivoj Rehar.)	215
PARADIŽ. — (Po Strindbergu — F. B.)	216
MAGDALENA IN MAGDALENE. — Pesem. — (Ksaver Meško.)	217
DECA - MUČENIKI. — (P. Hočevarjeva.)	217
IZVESTJA: Po ženskem svetu. — Higijena. — Materinstvo. — Gospodinjstvo. — Kuhinja. — Književnost in umetnost.	Stran 219, 220, 221, 222, 223, 224. — Ročno delo

UREDNIKA: PAVLA HOČEVARJEVA.

„ŽENSKI SVET“

Izhaja vsak mesec. — Za JUGOSLAVIJO letna naročnina: Din. 64 (s krojno prilogo); polletna: Din. 32. — Naročila in naročnino je nasloviti

na upravo „Ženskega Sveta“, Ljubljana, Karlovška c. 20.

Uredništvo in glavna uprava:

v Trstu, ul. Torre bianca 39/I

Pošne pošiljatve nasloviti na: „Ženski Svet“, Trst (Trieste), posta centrale, Casella postale 384. - Izdaja Konsorcij „Ženski Svet“ v Trstu

Za konsorcij odgovorna Milka Martelančeva.

Tiska tiskarna „Edinost“ v Trstu, Via S. Francesco d' Assisi štev. 20

**Prosimo cenj. naročnice,
da plačajo vsaj četrtlet-
no naročnino naprej !!!**

ŽENSKI SVET

Obrazi in duše.

MILICA JANKOVIĆEVA.

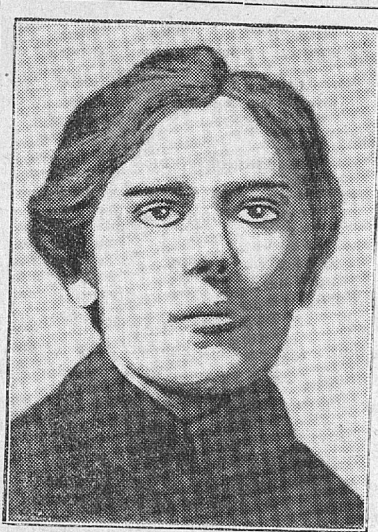
(Iz knjige „Scrittori Jugoslavi“.)

Med sodobnimi srbskimi pisateljicami sta najbolj priljubljeni Izidora Sekulićeva in Milica Jankovićeva. stjo, tudi če bi bila duhovnost kakšne znova porojene Saphone.

Rečeno je bilo, da je prehodila Izidora Sekulićeva daje prednost celo pastorkam narave, ki so porazgubljene med norveškimi fjordi in poledenih sibirskih stepah, iz same lju-

grene do histerizma, od sramežljivosti do z dolgočasnega koprnenja, od samoiskanja do psihopatije.

Ta do učenosti izobrazena srbska pisateljica, ki je živela kakšnih dvajset let v Italiji, na Francoskem, na Angleškem in Nemškem, bi bila sposobna, da sproži revolucijo v obrambo grde, zaničevane in zasmehovane ženske. Dela Sekulićeve so nekakšen upor proti krivični naravi ali točneje proti moškemu nagonu, ki daje prednost praznotni, lahkomišelnosti in muhasti, toda rožnati in zapeljivi ženskosti pred najbolj razvito duhovito-

bezni do svoje varovanke, zaradi česar ji bodo morale biti hvaležne vse, ki jih lepota zanikuje, in tudi ne prikriva nekakšnega vzvišenega obžalovanja do ognjevitih južnjakov, ki jih označuje za domišljave in pomehkušene.

So pa vprašanja, ki družijo vse ženske, in lepe nimajo nič manj nego grde vedno kakšen povod za uporna nastopanja proti družbeni nepravčnosti in proti surovi sebičnosti moškega. Največja napaka moškega je ta, da se je ogrdil v boju za življenje in v njegovih stiskah. Zato se dogaja čestokrat, da

stremijo pisateljice, ki so bolj romantične od moškega, kakor vse ženske, za neko sentimentalno rehabilitacijo močnega spola.

Za takšno rehabilitacijo stremi posredno tudi simpatična, zares srbska in južnjaška pisateljica, Milica Jankovičeva, če tudi nastopa moški v njenih spisih vedno v drugi vrsti.

Jankovičeva je obelodanila l. 1913. zbirko novel «Izpovedi», l. 1918 roman «Pred srečo», l. 1919. «Ruskega meniha», istega leta «Nepoznane junake», ki jih je navdihnili velika vojna, l. 1920. «Pričakovanje» in 1924. drugi roman, «Plavolaso».

Ugajal mi je prvi del «Plavolase gospe», ugajale so mi zelo «Izpovedi», najbolj mi je ugajalo «Pred srečo».

Med novelami me je zgrabila «Bolničarka», ki se tako predstavi čitatelju:

«Trideset let mi je. Trideset let življenja brez življenja. Prešla je otroška doba, prešla je doba učenja, prešla je mladost in nikoli ni prispela ljubezen, nikoli pričakovani uspeh, nikoli velika radost, ki daje pozabo, nikoli zveneči, neprisiljeni, otroški smeh. Nič zares osebno mojega: ne velika, omamljajoča radost, ne velika bolečina, ki bi bila dejansko moja. Nič drugega razen senc, odmevov in odsevov. Zakaj? Toda ne jočem in ne obdolžujem nikogar. Ne tožim, ampak premišljujem. Nisem nesrečna: čisto preprosto nisem srečna.»

Tako je vzraslo dekle brez lepote, brez ljubezni. Toda sošolke so jo imele rade, ker jim je pomagala izvršiti nalogo in vezivo, med tem ko so se same ogledovale v šipah in so si popravljale lase, predno je stopil profesor v razred.

Dekle brez ljubezni in radosti je sanjalo o drugih uspehih. Toda morala se je prepričati, da ne bo presegla srednje mere niti v glasbi, v slikarstvu ali literaturi. Tedaj ni obupala, temveč si je rekla nekega dne, da je v vsakem človeku dovolj nizkočnosti za spravo z usodo. V tem ali onem je tudi dovolj nesramnosti. Človek zasmehuje človeka, ki je bil nekoč. Kdor je bil pošten in je potem zašel, zasmehuje prejšnjo umnost in neizkušenost; kdor je imel velike misli in velike nade, zasmehuje po razočaranju svojo lastno otročjo nevednost in noro domišljavost. Zasmeh je morda potvoren in malenkostno tolažilo za vse, kar je velikega umrlo. Vedno je izguba velika in uteha majhna. In majhen človek se zadovolji z majhno uteho.

Toda dekle Jankovičeve se je pomirilo z usodo, ker je odkrilo v sami sebi svoj resnični dar, dar, da se povrneš med ljudi, da živiš od njihovega življenja, da ljubiš njihove radosti in njihove bolesi ter opravičuješ njihove napake. Tako je postala duhovna strežnica vseh, ki so prihajali, da ji zapajo kakšno bol, da jo zaprosijo kakšne tolažbe.

Jankovičeva, ki je tako simpatična po svoji naravnosti in neprisiljenosti, poseduje tudi dar svoje bolničarke. Jankovičeva ve živeti z bolestmi

in radostmi svojih junakinj in umevati njih napake. Na poti, ki jo hodijo njena dekleta in njene žene, so rožni grmi bogatejši na rožah nego na trnih in nebo ima več solnca in več zvezd nego oblakov in teme.

Umetnost Jankovićeve, mehka kakor deviški spev ljubezni, dehteča kakor vonj pomladi v samoti, zna sočustvovati s slabotami človeških bitij, ki jih bođri, da bi prenašala neprijetnosti življenja, in jih prepričuje, da je usoda nazadnje manj zlobna in življenje manj črno, nego se dozdeva.

Junakinje Jankovićeve pa znajo biti tudi odločne in ena med njimi, žrtev ljubosumnosti svojega moža, piše prijateljici: «Pravijo, da so tudi tako ljubosumne ženske in da zadene lahko najmočnejšega moža to peklo. Pa čemu trpijo? Čemu se ne odrešijo? Samo norci prenašajo takšno peklo iz strahu pred škandali in govoricami. Če je ljubosumnost blaznost, je družba dolžna, da nas odreši skupnega življenja z norcem.»

In Danica zbeži od moža in se povrne k starišem, potem ko je cela leta prenašala njegovo togotno ljubosumnost.

Neka druga junakinja v eni izmed lepih novel Jankovićeve, pojoč o sreči, se je pripravljala na svatovanje življenja. Ko je prišlo razočaranje in prelom ljubezni, je dekle zasovražilo samo sebe in vse ljudi in je poskusila samomor, kakor delajo neumnice med šestnajstim in osemnajstim letom. Toda iz krvi, ki ji cvete na ustnicah močnejše nego bolečina in uničenje, vpije želja po življenju. Ona, ki je hotela smrt, ozdravi in ko posluša žvrgolenje slavca, ki se ji zdi kakor strastne besede, in ko prisluškuje šepetanju cvetov, solnca in veseljnosti, razume, da prepevajo vsa bitja močnejšo in večjo pesem: pesem življenja.

V drugi noveli, ki se imenuje «Nikoli», se neko lepo, bogato in samostojno dekle prostovoljno vda ljubljenuemu možu, če prav je oženjen in oče dveh otrok. Ko umira in jo okolu stoječi nagovarjajo, naj se izpove svojih krivd in spravi z Bogom, odgovori: «V vsem svojem življenju sem zagrešila en sam greh in mislim, da mi ga je Bog odpustil, če prav se nisem nikoli kesala.»

Ni to zagovarjanje greha, ampak umevanje človeške slabosti. Osebe, ki nastopajo v stvarih Jankovićeve, skoraj ne opazijo, da delajo zlo, in tiste, ki se jim približajo, jih obsojajo z obzirno ljubeznijo, če jih že obsojajo.

Naravnost utelešena prizanesljivost je mož plavolase gospe, ki je postala v kopalni seziji ljubica nekega slikarja, brata njene prijateljice. Gospa Zora se vrne domov, da se loči od moža in pohiti za ljubimcem, ki je odšel v Pariz. Toda brezbriznost slikarja, ki je smatral dogodek v kopalnišču za končan, prepreči gospejine načrte. In ona v mrzlični ljubezni težko zboli, zdi se, da je blizu blaznosti. Mož, starejši človek, resen in učen, samo da bi rešil ženo, privoli v to, da bo pisal slikarju; in ga povabi, naj pride in prinese tolažbe in zdravje ubogi Zori.

Slikar ne pride in čas zaceli kakor vselej rane ali naredi vsaj to, da se nehajo napadi histerije.

«*Plavolasa gospa*» ni najboljšo delo Jankovićeve in treba je tudi nenaj potrpeljivi, če hočeš slediti dolgi bolezni in počasnemu ozdravljenju žene pa potrpežljivi in vdani vztrajnosti moža — kakor da se je s slikarjevo ljubeznijo končalo tudi naše zanimanje za zapuščeno ženo.

Toda prvi del romana, ki bi tvoril lahko lepo novelo zase in bi končal s slikarjevim odhodom ob koncu kopalne sezone, nam daje, da moremo odpuštili Jankovićevo moške polkarikature izdajalskega slikarja in izdanega moža ter preveč natvni lik Olge, ki obsodi in zasovraži lastnega brata, ko zavrne njeno prijateljico, ki se ne zadovolji s tem, da je bila ljubica ljubljenega moškega, temveč bi hotela iz ljubimca napraviti drugega moža.

Stara zgodba o mladi ženi, ki ni izkusila ljubezni, postane v povesti Jankovićeve zapeljiva, živahna in spremenljiva kakor morje, na čigar bregu se spleta idila; pisateljica prikazuje najbolj nežne odtenke čustev, ki jih je izkušala mlada Zora, predno je izpila vso slast krivde.

Najboljše delo Jankovićeve je roman «*Pred srečo*». Navzlic dnevniški obliki te prime že od prvih strani. Jela nima več nego sedemnajst let, ko ji pride po usodnem naključju «*Kreutzerjeva sonata*» v roke in jo hipoma vzbudi v življenje.

Nesvestne mladostne sanje se razpršijo, v dekletu se prebudi ženska pred dozorelostjo, svet se ji zdi ogaben in Jela se spre s svojimi lastnimi stariši, s setrami in z vsemi, ki jo obdajajo.

Pozneje sreča na beograjskem vseučilišču Nikolo, bivšega soseda in prijatelja iz otroških let. Nikola je zaročen z' Nato, toda Jelinemu očesu ne ubeži ljubezen, ki jo goji mladenič do nje same. Tudi Jela ljubi in bi zadostovala ena sama beseda, da bi opogumila Nikolo. Toda Jela ne izreče nikoli tiste besede, ki jo je žgala v srcu, ker spomini Tolstega, ki so ji nekoč zastrupili kri, ji zapirajo usta.

Ljubezenski sanji sledi borba; Jela ne obupa in se odloči, da se ne bo več vdajala sanjarjenju. Dvigne se v močni volji, da bi zagrabila svojo ljubezen in je ne izpustila več. Mlad vdovec, zdravnik na deželi, z majhnim dekletcem, jo zasnubi. Jela ne odkloni. Brez velikega navdušenja se poroči in pričinja polagoma razumevati, da je življenje dolžnost, a največja in najlepša dolžnost ženske je ta, da ljubi.

V romanu «*Pred srečo*» je vsa Jankovićevo. Je ženska, ki piše kot ženska o neki ženski. Odkritosrčna govorica čustev ni nikjer skvarjena z vsiljivo učenostjo in zadušena s pametovanjem. To je popolna analiza vsega tistega duševnega stanja in telesnih vznemirjenj, ki prepaja mladenko v dobi, ko dozoreva v žensko. Druga prednost tega romana je ta, da slika srbsko dekle v kritični dobi nekega zgodovinskega preobrata, ko se v

patriarhalno življenje vmešava z vso brzino novodobno življenje in se mesta približujejo večjim ali manjšim vasem, ki so dotlej prevladovala deželo.

Milica Jankovičeva, ki je ustavila roko devojki, ko je hotela izvršiti samomor zavoljo srčnih boleti, ki je odpustila ženski, katera je samo enkrat okusila slast strasti; ki je povedla preko ceste kazni zakonolomno ženo: je znala povesti mladenko iz sveta sanj v svet resničnosti in ji pokazati v dolžnosti do družine cesto do sreče.

Za lepo žensko in za grdo, za srečno in nesrečno, za deviško in izdano je našla Milica Jankovičeva dobrotno besedo, a vsaka njena beseda je bila navdahnjena od močnejše in večje pesmi, ki jo pojejo vsa bitja: pesmi življenja.

(Umberto Urbanaz - Urbani, prevel Karlo Koc'ančič.)

Milica Jankovičeva je profesorica v Beogradu. Radi rahlega zdravja živi sedaj večinoma v inozemstvu. Njeno književno delovanje sega še v predvojno dobo, saj je bila Jankovičeva že takrat v krogu onih idealnih srbskih žen, ki so se z vso vnemo in z res lepim uspehom posvetile književnosti in so bile med prvimi predstavniki srbskega leposlovja. — (Prip. ur.)

Pismo. (Tretje iz cikla „Pisma“. — Dora Gruden.)

*Ti pišem, ker je žalost v srcu mojem.
Na zemljo mrak jesenski tiho lega,
je misel mračna, išče pota, bega —
že dan pretil se je v večer pokojen.*

*In pišem ti, da srcu lažje bo;
ko bi le moglo na ta beli list izliti
drhtljaje vse, kako ne jenja zate biti:
beseda revna je — in srcu je hudo.*

*Ti pišem, ker je jesen in sveti mir
in v hladu mraka zadnji list umira:
ni bilo te — a v duši še trepeče tiha vera,
da prišel boš in me objel še ta večer...*

Jutro. (Ema Deisingerjeva.)

*Jutro sveže, jutro svetlo
raste iz noči,
v trdnem cilju, misli sveži
duša mi drhti.*

*Kot kraljica polna zore
stopam v novi dan,
lahno in ljubeče
me ovija svetli san.*

Ponosne ceste. (Ema Deisingerjeva.)

*Ponosne ceste išče moj korak,
o strme ceste, vsekarne v kamen,
ki vdolbla jih v najvišjem je pogonu
jeklena moč duha,
ki vsekala jih človekov je teptani «jaz»,
da vkleše v kamen svoj ukaz,
ki ga razbere novi čas.*

Pisma gospodične Marine. (Anka Nikoličeva.)

I.

Na Pristavi, 5. septembra.

Draga moja mama!

Evo me na cilju.

Tu sem zdaj sredi gozda in nič zalega se mi ni pripetilo. Solze, ki smo jih tako krepko točili ob slovesu, so se posušile, in, je-li, mama moja mila, tudi Ti ne jočeš več za svojo najstarejšo hčerko, ki so jo poslali v črni, daljni gozd. In če se še nisi potolažila, draga mamica, brž obriši zadnjo solzo, kajti meni je dobro.

Da, dobro mi je, mirno, udobno in svobodno.

Glej, pod širokim oknom vidim kos zelene trate, krog trate temne smreke in sredi trate rožni grm. Rdeči cvetovi se že osipljejo in pod medlo-sinjim nebom ne vidim več nobenih lastavic. V izbrušenem kozarcu pred menoj, v tvoji lepi, stari vazi stoji podleseki. Skozi prosojne liste lije je-sensko solnce in jih spreminja v ametiste. Če prožim levo roko, dosežem zlata jabolka v kristalni skledi, z desnico lahko posežem na polico z očeto-vimi knjigami. V pletenem stolu se naslanjam na Metkine blazine. Ob oknu se ziblje bel batist, ki si ga Ti....

Ni čudno, da je med zobmi mrmral nevšečne dobrodošlice Martin, ko je nakladal kovčke in košare, ki so se pripeljale z «gospodično». Toliko je bilo ropotije, da sem svojo moderno dvaindvajsetletno silhueto še zožila v skrajnem kotu zibajoče se kočije, ki me je vozila na Pristavo. Ko smo odskakovali od rahlo položenih brun preko potoka pred pilarno, mi je skoro odpovedala pokorščino škatlja s klobuki.

Ah, mamica, čemu klobuki? —

Ti ne veš, kako je to lepo: jesenski gozd in solčna steza, krvavi jere-bikovi sadovi v modrem mraku — — — — —

S svojim prihodom nisem vznemirila nikogar. Nekdo je bil v veži, ki mi je pokazal pot v pisarno. Toliko, da sem si potegnila malo obleko v red, in že sem stala pred nekom, ki je tu očividno poveljeval. Bil je gospod

upravnik. Star, suhljat, skromno oblečen. Sprejel je moje listine, odkazal mi je mizo ter določil, da nastopim službo naslednje jutro. Vse drugo je bilo, kakor veš, domenjeno pismenim potom.

Sluga me je odvedel v mojo sobo. Sedaj jo že nekoliko poznaš. Ko sem vstopila, je bila, sicer svetla in snažna, vendar v svoji najpriprostejši opremi hladna, skoro sovražna, da me je zazebló krog srca.

A ko so bili kovčki in zaboji prazni, ko so vabile k odpočitku mehke blazine, odeje v snežno platno, ko je bila preko češnjevega posteljnjaka poslana rožnošarena odejica, ko si je mrzla luč kovinskih žarnic iskala poti skozi božajoči lesk rumene svile, se je ta hladna soba izpremenila v majhen paradiž. V moj mirni, tihi, topli paradiž.

A tihi raj je bilo treba kmalu zapustiti. Na srečo je bil povod prijeten, kajti klic je vabil na večerjo.

Naša obednica je nekakšna kantina, kjer obeduje vse uradništvo obširnega podjetja — preko osemnajst oseb, starih in mladih, grdi in lepih, elegantnih in priprostih. Dosedaj sem med njimi jaz edina dama, ki je ni splašila samota te oddaljene, gigantske šume.

Ne, edina dama nisem. Ves gospodinjski mehanizem vodi postarna gospa, lastnikova oddaljena sorodnica. A nje človek skoroda ne vidi. Neopaženo in tiho naravnava niti izza kuhinjskih kulís, da tečejo gladko kolesa gospodarstva.

Opoldansko pavzo naslednjega dne sem seveda porabila, da se ji javim.

Ah, majka zlata moja, to nisi Ti —

Če bi bila radovedna, bi vprašala, zakaj v teh očeh ni ljubezni, ne dobrohotnosti, ne interesa. Ta gospa je mirna, stroga, hladna, ali pa do smrti žalostna. Veš, mamica, tiste vrste žalost, ko je srce umrlo, ne da je solza orosila lica.

Ne, nikar. Res, ni mi do romanov in vidiš, moja domišljija je že ubogljivo pobesila krila in Tvoj otrok, predraga majka, že zopet trdno stopa po realnih tleh.

V par dneh, kar bivam tu, sem prišla tedaj do teh zaključkov. Od bogate plače, s katero nagraja naš gospodar samotarsko življenje v svojih šumah, mi preostaja obilna polovica, četudi izdatno datiram proračun za obleke, knjige in za — pošne znamke. Življenje v kantini je ceneno, hrana dobra in tudi za drugo je udobno poskrbljeno. Imamo lično kopališče, majhno knjižnico, luči in toplote v izobilju, ker ima podjetje lastne akumulatorje. Sploh je vse premišljeno, velikopotezno a nikakor potratno urejeno.

Pisarne so svetle in delo, kakor veš, me zanima in veseli. Zeló, zeló sem zadovoljna.

Presrečna bom, ko dobim od doma poročilo, da ste zadovoljni in zdravi tudi Vi vsi, moji dragi, in predvsem, zlata moja mama, Ti.

Tvoja in Vas vseh

Marina.

II.

Na Pristavi, 15. novembra.

Najdražja Ljubica!

Danes je nedelja. Med smrekami so razpeti sivi pajčolani novemberske megle. Nebo rosi in mrzla vlaga prodira sovražno skozi okna, vrata, zid. — Kaj delaš Ti, kaj delate vi vsi v prestolici?

Zdaj-le, kaj ne, stojiš ob oknu in premišljuješ, ali bo res treba skriti nedeljski čevlček v grdo, črno gumo, ko se po pločnikih razliva tisto rjavosivo, mastno, ljubljansko blato, ki liči na slabo čokolado. Zlovoljno tiščiš nasek ob oroselo steklo okna. Pod seboj na cesti gledaš promenado neveselih dežnikov. Izza ogla prizvončklja tramvaj, nabito poln, seveda. V kavarni vis-à-vis gore vse luči, čeprav je poldan. V oškropljenem, elegantnem avtu, ki brzi mimo, zažarita za bežen hip dva rdeča nageljna. —

Oblečeš dežni plašč in hitiš na mokrotno ulico. Zahoče se Ti družbe, smeha, nedeljskega veselja. Popoldan — ugiblješ, ali pojdeš v kino, v kavarno, na prijateljski sestanek k Elzi? Pri modri haljini bi bilo treba izmenjati bele riše ob zapestju. Na glavičo povezneš kajpada klobuček iz lanenocvetnega baržuná, ki Ti stoji tako pikantno. —

Nedelja, blažena nedelja nas vseh, ki delamo.

In jaz? Tovarišica zlata, jaz —

Ne vem, ali naj Ti izdam skrivnost, sladko svojo skrivnost november-ske nedelje v deževnem gozdu.

Sama sem. V beli peči se svetlikajo veseli zublji. Goreče bukovje diši toplo in poleg mene na lični mizici, lepo pokriti z izvezenim snežnim prtičem, dehti v skodeli ruski čaj. Sedaj, vidiš, ugriznem s slastjo v zlatorumen kolaček, ki ima v izdolbini rdečo marmelado. Kako diši — maline. In sladki vonj prozorne konfitire mi pričara sliko gozda v poletju, solnčno jaso z modrimi cvetovi, roje metuljev in delavnih čebel, ki šume nad zapletenim robidovjem, kos vedrega neba z zlatimi refleksi — — — — —

Nekdo potrka. «Ne, Barbka, nič. Samo še malo naložite, prosim, in na večer mi prinesite gorko mleko, med in maslo.»

In, Ljubica, sedaj zapah na vrata in sunek nazaj pod rožnato odejo, kajti Tvoja Marina — leži v postelji.

Strašno, kaj ne? Vsi filistri svetovne oble kremžijo obrvi. Zdrav človek, mlado dekle in vso božjo nedeljo ti tu leži leno v postelji!

A jaz se filistrom smejem, ujamem knjigo, ki mi drči z odeje, zrem zadovoljno v daljni, mokri gozd, sanje snujem, nate mislim, mila moja, in sem srečna.

Da, o Božiču pridem vsekakor domov. Morda se veseliš, ker škodljivo misliš, porednica, da merim okrog bokov že par centimetrov več kot Ti. Kar nič se ne veseli. Kdo Ti je porok, da že prihodnjo nedeljo ne

pohitim na smučkah v zasneženi gozd, da se ne popnem prav na Višavo, da gledam proti severu, kjer, daleč preko sedmero gor in šest dolin stoji nekje Ljubljana, kjer Ti prebivaš, ki Te tisočkrat pozdravlja

zvesta Ti

Marina.

III.

Na Pristavi, 3. decembra.

Ljuba sestrice!

Prosim Te, daruj mi med latinsko preparacijo in večerno telovadbo kratko uro.

Čemu?

To ti je dolga storija.

Z miško se začnema, ki mi je kratila nočno spanje. Mislila sem namreč, da je miška, ki škrtja, gloje, praska in premetava vsako noč kozolce nad menoj v podstrešju. Končno se Barbka, naša deklica za vse, usmili moje bede in nastavi mišnice.

Danes pa, zarana — spala sem sijajno — ej, veselja! Lično sem morala na Barbino povelje na podstrešje, da pregledam nočni plen. Tri močnejše zverine iz podganjega rodu so se izprehajale kakor ujete tigri po železnih kletkah, krog in vedno naokrog slanine, ki jih je zvalila v past.

Grdobe! Kaj pak, če so taki velikani kolovratili nad mojo glavo, kako naj bi spala! Ko sem se razgledala po podganjem nočnem zabavišču na Pristavi, pa sem odkrila marsikaj, kar me je hitro bolj zanimalo kakor ujete grešniki.

V prahu in pajčevinah je med praznimi zaboji stalo najrazličnejše pozabljeno pohoštvo. Raztrgan slamnat stol, miza na treh nogah, prazen okvir, knjižnica brez vrat, star klečalnik, ki so mu obledeli gobelin razgledale miši...

V kotu, od surovih desk napol odkrita, stoji pisalna miza neke stare tete. Dobrodušna Barbka mi pomaga in izmed šare se izlušči moj »zaklad«.

Prav za prav ni miza, ampak omarica na visokih, rahlo zaokroženih nožicah. Skoro nič ni polomljena, le ključavnica ne funkcijonira. Kajti ko smo odstranile zapreke, je sprednja deska, ki tvori zaklopna vratica, svobodno lopnila nizdol. Medpotoma pa se je ujela v skritih peresih, tako ustvarila udobno mizico ter mi odkrila notranjščino omarice. Ob zadnji steni so razvrščeni skrivnostni predali in predalčki s ključki, z drobčkanimi gumbi. Ko za poskus pritisnem na ploščico iz slonove kosti, glej, se razmakne dno in odpre se skrita odprtina, obložena z obledelim, sinjemodrim žametom. Vsa druga predalca so bila prazna, le v tajni skrinjici je ležal ključ in suha veja rožmarina.

Brž poskusim ključ — odklepa, zaklepa, pomisli, mojo mizico odklepa in zaklepa. A rožmarina se ne dotaknem. Ne bojim se le, da se mi med

prsti ne zdrobi spomin nekdanjih lepih ali tožnih dni — ne, jaz želim, da naj ostane v svoji tihi rakvici iz modrega baržuna, kamor so ga položili prsti, ki menda davno že trohne. —

Na srečo je bil prav ta dan naš gospodar osebno na Pristavi. Nasmehnil se je moji prošnji, da bi smela preseliti omarico v mojo sobo. Pazljivo pa je vendarle poslušal moje poročilo in končno je blagovolil lično zlesti na podstrešje, da pregleda pozabljene skrivnosti svojega posestva.

Menda mu poti ni bilo žal.

Že popoldan so delavci snažili in odnesli to in ono v pritličje.

«Mojo» omarico sem dobila jaz. Poliran les je orehovina, a vsa zamazana in zakrita od plasti zlepljenega prahu. Notranjščina je iz svetle češnje, le drobni gumbi ob predalčkih so črni. Zaklopno ploščo, ki služi za pisanje, pokriva raztrgan kos gobelinsko-modrega sukna.

Košček tega sukna prilagam pismu, saj je prav ono povod temu dolgemu pisanju. Prosim Te, Metka, poišči mi v Ljubljani kos primernega blaga prav iste modre barve, ki se tako harmonično prilega rumeni češnjevin. Mera, kakor je zabeležena na lističu. Tudi denar prilagam. Daj, Metka, kar obleci se in teci v mesto. Vidiš, meni se mudi. Med tem osnažim in spoliram svojo mizico. Če boš točna, Metka, dobim Tvojo pošiljko v soboto, in v nedeljo bom že sanjerala ob svojem urejenem sekretarju o davno prošlih dneh.

O dneh, ko se je nad Pristavo vrh gozdnate gore šopiril močno utrjen grad, ko so svetli vitezi lovili po temni hosti in hodili po ljubezen k dekletom iz vasi. Na gradu so šivale grofice čipke za cerkvena oblačila in mrle v hrepenju ob popevkah potujočih trubadurjev. Pozneje, ko so Turki opustošili deželo, se je gospoda iz porušenih gradov preselila v doline, in pristave so se izpremenile v gradiče. Po goricah, sredi trt in šume, so se belili domovi dobro situirane gospode. Po skrbno razvrščenih vrtnih gredah so cvele malve in verbene, centifolije so trosile svoje rožno, cvetno listje, ob zidovju se je razpenjal marelični špalir. Beli prsti so drobili na spinetih Mozartove melodije.

A sladki menueti so utonili v bojni muziki francoske marseljeze. Prav do pragov dolenjskih tihih domačij je vrgla velika revolucija svoje valove. A ko so izvalovali zadnji rahli vali in so zapuščali vojaki z modro-belodječimi kokardami ilirsko zemljo, sta tudi polagoma zamirala na lepih, belih licih grajskih gospodičen nasmeh in solza, ki jih je morda povzročil napoleonski drzno-ljubeznivi oficir.

In v mislih gledam leta sanjave romantike. Gospe v dolgih, zvitih kodrih in širokih krilih sede v vrtnih lopah iz jasmina in poslušajo Byronove verze in morda sonete dr. Franceta Prešerna, ki jim jihčitajo dolenjski Wertherji iz drobnih knjig z zlato obrezo. Ob sentimentalnih stihih se za

hipec dvigne mil pogled vlažnih oči od krpice muslina, kamor vezejo skrbne ročice z najdrobnejšimi ubodi v venček iz spominčic lepo besedo «Souvenir».

In ena izmed tistih ali onih rok je položila v skriti hramek iz bledosinjega baržuna takrat zeleni rožmarin.

Ljubezen, fantje, svet, življenje —

Kako ste vedno isti, a vendar vsikdar drugi.

Metka, povej, saj menda nisem sentimentalna?

Ne, nisem. A iz starih skrinj v starih gradovih veje poseben vonj. Zato brž, pošlji brž blago iz mestne svetle trgovine in bodi za ljubeznivost tisočkrat zahvaljena.

Ne, Metka, čakaj! Zdi se mi, da mreš za opero. In pravkar pojó «Lujizo», je-li? Ali hočeš — vidiš tako sem zadovoljna in vesela, in hočem, da bi bil ves svet vesel z menoj, — hočeš li, da si od preostanka priložene svote kupiš biljet za opero? Lep sedež, v parterju, veš.

Tisoč poljubov

Marina.

(Dalje prih.)

Pergamenti.

(Konec)

Jela Spiridonovič-Savičeva. — Karlo Kocjančič.

Tretji cvet,

ki si ga prejel z vrta,

najlepši med vsemi,

je smrt...

ta svetla Vélika sobota

trudnih človeških duš...

Kaj je življenje?

Kaj je smrt?

To človek komaj sluti.

Toda moja vera ve:

da je smrt le veža,

ki vodi na sijajno cesto,

po kateri stopa Um Gospodov...

Smrt je prerojenje v večnost

in okrilje mistične matere...

S smrtjo se razpoči lupina

in luč prepoji bistvo...

Kadar dremlje bistvo

in luči nedostaje v notranjosti,

ne moreš se odtrgati

in večnost ničesar ti ne more dati...

Tako se v smrti prerodiš...

Verujem, da sem bil

na svetu

že za časa svetega Avgušтина,

tako se mi znana zdita

Tagast in Kartagina...

In mislim, da sem poznal

Maniheja, Faustinovega očeta...

Dolgo pred krščanstvom se mi zdi,

da sem ljubil duhá helenskega,

onega pred Sokratom...

O, kako sem ljubil telesno lepoto,

gladiatorske igre

in kri in ženske...

Tedaj ni bilo rešitve zame...

A po osmih vekih
spet sem se sedaj porodil...

Toda zdaj,
zdaj živim
kakor srebrni galeb
v večnem, nemirnem poletu
in vem, da v tem prostoru,
času

in svetu

zame

ni domovine...

Jaz sem daljna ptica
z nekega drugega kraja,
s hrepenečim, neznanim poletom
in iz nekega novega,
večnega svetovja...

A smrt je razpeta perut
mojega hlepečega poleta
in za njo je moj cilj...

Smrt je naš skrivnostni pričakovani
[gost

z mrko ptico na čelu,
z mrko ptico vseh slutenj,
s široko, žametno perutjo,
široko perutjo vseh hrepenenj,
ki povede nas drhteče
v svoje daljne kraje,
kjer je vse jasno kakor zvezde
in vse čisto kakor plamen
in vse svetlo kakor solnca,
kjer se razširja večna luč.
Tam se pomiri — končno —
duša naša...

Kdaj mi dospe ta velika, žarka Sobota,
ta daljni, bleščeči vrt
vseh utrujenih človeških duš?...

Blaženi, ki v miru
in brez bojazni čakajo smrti.»

Glej, že vzhod
z vročimi plameni žari,
a mi dva stojiva
še vedno pod cipreso...

A ko je brat Sergij
končal z besedami,
sem spoznal, da sem
dolina pod goro
in samo tanka veja
z velikega drevesa,

ki jo veter giba,
veter od vseh strani;
spoznal sem, da sem jadro belo
sredi oceana,
v osrčju ciklonov...

In ponižen sem se vrnil
v celico svojo.

In tedaj v samotni golih zidov
sem šele občutil vso Tvojo milost
in opojnost mi je napolnila dušo.

Hotel bi, da z zlatimi zastavami
ponesem v svet
veliko slavo Tvojo,
o Gospod...

Z zlatimi zastavami,
z zvonečimi trombami
in glasnimi zvonovi,
z žarečimi plamenicami,
ker si ob urah obupov
pokazal vso milost Svojo
moji duši...

Jaz bednik iščem črt,
jaz bednik iščem barv,
a Ti si brez meja
in slike Tvojega obraza
ne moremo objeti...

Milost Ti je podobna morju
in kakor neutrudni polet ptic,
večni dan
in večna zora...

Nosil bi zlate zastave,
širil rdeče peruti,
razpel purpurna jadra
vseh kapljic svoje krvi,
da oznanim eno samo:

Da si Ti v vseh stvarih, Gospod,
Ti poslednji
in prvi...

Sedem dni sem Te molil, o Gospod,
sedem dni
in sedem noči,
sedem dni nisem okusil ničesar
in sedem dni spregovoril besede,
da bi moje duhovne oči
videle jasno,
kaj hočeš od mene;
da padejo vse koprene temne...

In v osmo noč
začul sem tihi glas:

«Sedaj je treba,
da misel tvoja
pade na tla kakor zrel sad;
zdaj si dovršil
samovanje svoje,
a v svetu te čakajo dela...»

Tedaj, Gospod,
moram oditi
iz tega tihega miru
in ostaviti celico svojo
v dragem samostanu,
da med ljudmi se zopet otrdim
kakor jeklo na vročem plamenu...

O, kako sem ljubil osamelost,
ki sem v nji iskal Tebe
in sebe pripravljaj, o Gospod...

Moram ostaviti
brata Sergija,
ki pod Tvojo milostjo stoji
in v noči zvezde šteje;
in brata Romana,
ki sem ga ljubil z vso svojo dušo,
ker se pokori za vsak trenutek miru
z vso svojo težko krujo?...
Moram se posloviti, o Gospod,
od bratov,
Tvoje dece?...

V tej svoji ozki celici,
kjer sem bil s Teboj samotni,
pričel sem zidati
v duši Tebi hram;

Ti vidiš mojo ljubezen veliko
in sposobnost majhno,
a hočem, da Ti zgradim
nekega svetlega dne
vidno,
mramorno katedralo,
o Gospod...

Hočem, da Ti zgradim
viden stan
za Tebe in Tvojega
velikega Sina
sedmerih plamov...

A zdaj, prej nego pojdem
med srbski narod svoj,
završujem začeto delo
in se podpisujem hlapč Tvoj
Rastko,

najmlajši sin Nemanje
(v samostanu nazvan Sava).

Oče, za Tvojo slavo!

*Gospod,
še zdaj mi gori čelo;
zjutraj sem dovršil
začeto delo;
še mi dogoreva luč,
a nekdo že poje na vrtu...*

*To je brat Barnaba;
v slavo sinjega neba
se mu glas v jutranji zrak preliva
in kakor srebrni zvon zveni...*

*O Gospod,
kaj se dogaja z mano?
Telo mi gori in lice,
a tresejo se srebrne strune,
nove strune v meni,
kakor da je vse svetloba,
kakor da ni temote;
ob Barnabe srebrni pesmi*

*kakor da kapljajo blesteče kaplje
iz nekega večnega vodnjaka:
in moje besede postajajo pesmi
in moje noči postajajo pesmi
in moje muke postajajo pesmi,
srebrne, blesteče pesmi,
a v dušo mi prehaja Radost...*

*v tem ko čujem brata Barnabo
na vrtu:*

*«Veliko čakanje,
veliko upanje,
skrivno spoznanje
pravi mi v noči:*

*«Sin moj,
jaz pridem...»*

Vdani

Stratonik.

Bele roke brez zapestnic. (Iva Breščakova.)

Vlasta ni niti opazila, kako so se že mrenam podobne sence priplazile po nizkem zidovju v njeno sobo. Temne njene oči so še strmele na belo razgaljeno pismo, ki se je svetilo v temi, gledale so le na tiste svoje snežnobeke roke, na kojih sta se v temi bleščali dve ozki zapestnici, tako tanki, podobni sami zlati tkanini strjeni kakor steklo.

Črne sence niso še hotele zamrežiti v svoj plašč tistega belega pisma; besede, težke besede, zapisane od tresoce se očetove roke, kakor zarezane v papir, so se le polagoma začele pretvarjati v črne lise; izginile so tudi te in na belem papirju pred strmečimi Vlastinimi očmi se je v različnih oblikah zarisal malo blede, suhi očetov obraz.

Nekoliko trudne njegove oči so gledale tisti dve ozki, zlati, kakor steklo strjeni zapestnici. «Tako je, Vlasta, da me je sram prositi tebe, ti naš otrok! Vem, da je to dosti zate. Vem, morda nimaš — — — »in ustnice so se skoro gibale in so ponavljale tiste črne besede, in medle, nekoliko trudne oči so še gledale na dve ozki zapestnici, na nekdanji njegov mali dar svojemu otroku, Vlasti.

Snežnobela Vlastina roka je zakrila list. Da bi se upihnil tisti v srce skeleči jo pogled, da bi se izbrisal tisti trudni blede očetov obraz, je Vlasta, otrok, zašepetala: «Jutri jih prodam.»

Kakor da bi se šele tedaj zavedla samote, tišine, je posegla po luči in gosta svetloba je oblila zidovje. Šop luči je padel tudi na ozki zapestnici in še bolj sta se zasvetili, kakor da bi na njih dnú tlelo, kakor da bi gorelo. —

Tedaj pa, ob tisti goreči svetlobi, so na Vlastino razdvojeno dušo padle besede, prav takšne, kot jih je on, Rado, skoro slednji večer govoril; skoro slednji večer, kadar je poljubljal na belih njenih rokah tisti ozki, zlati, kakor steklo strjeni zapestnici. «To so rožnate, krasne roke, ki govorijo, povedo nekaj: a brez teh tankih zapestnic bi bile mrtve. Take, v to zlato objete, imajo življenje, drugače — — —»

Zamrle so spet besede njega, ki ga je srečala med tujci, njega, ki mu je morda darovala kos še polotroške nedolžne svoje duše. Saj ji je samo on včasih govoril z malo drugačnim glasom kot drugi tuji ljudje; in tisti drugačni glas, tistih par sladkih besed, ki so se nji zdele lepe, iz odkritosrčne duše porojene, so ji zadostovale.

Listala je v srcu bližnjih, videla je vse čisto in nedolžno: tisti, s slabimi, grdimi strastmi napolnjeni listi so ji ostali prikriti, neznani.

Tako se je zgodilo, da je Vlasta tisti večer, ob blede luči, ki se je usipala v zapestnice in tlela na njih duši, videla njegove poljube užgane v strjeno zlato, in še vedno šepetajoči njen glas mu je obljubil: «Samo zastavim jih.»

Belo, razgaljeno pismo, s težkimi, vrezanimi besedami, je še ležalo na mizi.

* * *

Tistega jutra je Vlasta po krivenčastih ulicah došla do pisarne. Vstopila je težko, kakor da so ji odvzeli kos duše. Rado, on, človek, ki ga je morda ljubila, ji je pred tujimi obrazi dostojno odzdravil. Samo nekatere listine je položil na njeno mizo, samo par besed je izgovoril, in sicer z glasom, katerega imajo ljudje, ki so vajeni ukazovati. Vlasta je poznala to njegovo vedenje napram njej v prisotnosti tujih ljudi; zdelo se ji je vedno čisto naravno: tako in nič drugače ne more biti.

Pred tujci sta si on in ona tujca.

Še manj je pazila na te malenkostne stvari tistega jutra. Venomer ji je prihajal pred oči in jo mučil oni prizor, ki ga je doživela na zastavljalnici. Starikav mož je držal v umazanih rokah njeni svetli zapestnici. Prej bi se bilo zdelo, da jih oskrunijo, če se jih le dotaknejo tuji prsti. Sedaj pa jih je sama ponudila, stresla v tuje, umazane roke, da jih ocenijo!

Hotela jih je spet stisniti med svoje rožnate prste, cediti, a tisto belo pismo, na kojem je oče skoro zarezal črne besede, majhno prošnjo, je še vedno ležalo razgaljeno, celo pred temnimi njenimi očmi.

Pustila je, da so skrili med stotero drugih stvari tudi njeni ozki, zlati, tkanini podobni zapestnici. Starikav mož ji je z lokavim nasmehom ponudil oguljen, temnozelen listič, na katerem so se križale številke: petdeset. — —

Zaman je skušala potlačiti globoko v dušo tisti prizor. Če je le pogledala na krasni, goli roki, je zopet vse priplavalo na gladino, in zdelo se ji je ostudno.

Bil je že mrak, ko je hotela iti zopet po starih krivenčastih ulicah domov v temo. Z malo težkim glasom je pozdravila Radota; temne oči so se izognile njegovemu pogledu. Hotela se je skriti, bežati, kakor da so ji oropali tisti kos duše in ni več njen ne njegov. A ko se je že skoro izgubila med visokim zidovjem dolgih ulic, je on, Rado, kakor bi se izluščil iz teme, stal pred njo. Naslonila se je ob zid in pogledala v njegov od hoje razgreti obraz.

«Vlasta, moj otrok, tvoje pohvale sem vreden; sledim ti že toliko časa v tem labirintu. In ti, ali si zašla?»

Smejal se je preglasno; in tudi na njegovem obrazu je Vlasta opazila v tistem trenutku tako tuje življenje. Besede so jo zaskеле; tisti večer bi bil on moral govoriti drugače, čutila je to. In zakaj se je smejal, in tako prešerno, veselo? Gledala je. Drobní rožnati prsti so ležali v njegovih hladno in mrtvo. Komaj slišno mu je odgovorila: «Nocoj sem sama iskala teh ulic in tudi temo.» Sklonil se je bolj k nji in v plavih očeh je bilo začudenje. «Kaj naj to pomeni, Vlasta? Danes je vse drugače; ti mi ne zaupaš!»

V odgovor je samo dvignila k njegovemu obrazu svoji beli, krasni goli roki, pokriti samo z blede lučjo pocestne svetiljke. Polne njegove ustnice so se jim že približale. Zdrznil se je: «In to je vse, vidim, izgubila si jih.» Gole bele njene roke so padle iz njegovih.

Vlasta je čutila kakor mrzel kamen na srcu; nekomu je pač morala povedati, zaupati, in to je bil le on, Rado. «Doma so me prosili, Rado, prav prosili so me denarja; nisem imela drugega.»

Z očitajočim glasom je on dostavil: «In ti si prodala tujim ljudem onidve zapestnici!»

«Ne, niso mi jih plačali, samo zastavila sem jih!»

Besede so bile na srcu, so napolnile usta in vse je bilo že povedano.

«In tako nespametno,» — njegov glas je postal bolj mehak, «mislim, malo, malo zaupanja imaš vame. Povem ti, Vlasta, nimam rad tega, nečem, da delaš kar brez mene, brez moje besede. Vzemi jih nazaj, Vlasta, hočem tako. Še jutri jih vzemi.»

Govoril je hitro v pretrganih stavkih, išoč v rujavi listnici denarja. Temne Vlastine oči niso bile več mokra luč, vse je kar hipoma postalo kot prej, kakor v drugih dneh. Gledala je bele roke in niti opazila ni, da jih v tistem večeru Rado niti poljubil ni.

* * *

Stal je pred njo. V lepi, beli njegovi roki je še vedno počivala baržunasta škatljica. Na samem koščku bele svile, na dnu temnomodre škatljice je ležalo zlato, in žejne njegove oči so ob svetlem solncu srkale vase ves

rumeni blek tistih ozkih zapestnic. Tedaj pa se je samo okrenil okoli pisalne mize, tako čisto nalahko se je oglasil ključ in njegova roka je bila že prazna.

«Se ti ne zdi, otrok, Vlasta, da je bolje tako, kakor da bi ležale v zastavljalnici, med šarami? Ah! niti misliti ne smem!»

Njegove besede so bile malo tihe in zmedene, vendar pa ji je pogledal v oči. Tudi ona ga je gledala, a pred njo je stal popolnoma drugi človek. Bil je še to njegov sveži obraz, polne ustnice, gladki lasje; oči so bile kot prej plave, a na njih dnů je ležalo nekaj čisto novega, in še prav vsa njegova duša je postala zanjo drugačna.

In vse to se je odigralo tako hipoma, nenadno, a prav tako enostavno, kot je sama videla v svoji domišljiji: v beli njegovi roki baržunasto škatljico, tihi glas ključa in nič več. Ponudil ji je denar in si vzel tisti dve zlati, strjenemu steklu podobni zapestnici, v katerih so bili vžgani njegovi poljubi, njegovi bodo, dokler jih Vlasta ne odkupi in ne vrne, kar ni njenega.

Ko se je pa vse to pokazalo v vsej čisti luči, ko je njegova roka odložila baržunasto škatljico in se je ključ tihoma oglasil, in je on s praznim glasom izgovoril tistih par besed, je Vlasta uvidela, da bi se to ne bilo smelo zgoditi. V malih sekundah je vse prešlo, in že je stala med njo in njim šibka stena. Obstala je brez glasu, brez tožbe, brez tistih črnih besed, ki vzkipe iz dna ranjene duše kakor blato; prav na dnu srca je izgovorila obsojbo: Sebičnež!

Bilo je to grenko spoznanje, ki je razpršilo tisto malo megle, katera je ovijala njegovo dušo in jo kazala v svetli luči tako, kot je bila v njem: popolnoma drugačna in tuja oni, ki jo je Vlasta oboževala in ljubila do onega trenutka, ko je še mislila, da stiska v svoji roki briljant. Ni se čudila temu: samo njeno srce, čisto in nedolžno, do tedaj odprto na stežaj, se je zaklenilo v svojo mržnjo. Nehala je biti otrok, ker se je raztopil v njeni beli roki briljant, od katerega je ostal le črn ogelj.

Z bolešno radostjo je odslej obračala liste v njegovem srcu. Tedaj je šele gledala njih pravo stran, njih umazano stran. Vse njegove redke besede, katere so se ji nekdanj pred onim dogodkom zdele brezpomembne, je sedaj tehtala in spoznala je, da je bila vsaka slednja vzeta iz onih umazanih listov.

Ko je že minulo mnogo dni, odkar je Rado skril baržunasto škatljico z zlatom, in ko je minulo ravno toliko večerov, odkar ni več poljubil golih njenih rok, je nekega jutra stopila k njemu. Položila je na njegovo mizo vse, kar je bila dolžna. Tako je stoje čakala, da se on okrene, da se tihoma oglesi ključ in ji Rado povrne zlato. On pa je samo položil v rujavo listnico denar in niti dvignil ni oči, da bi videl v njenih majhno prošnjo.

Nič mu ni rekla.

Ko je tisti večer šla v mraku, jo je on dohitel. V dolgi, vijugasti ulici sta postala pod blede svetlobo cestne svetiljke. Da bi ga spomnila na zlato, je Vlasta kot nekdanj dvignila k njegovemu obrazu svoje bele, gole roke. Rado pa jih je samo objel med svoje močne prste, polne njegove ustnice se jih niso dotaknile.

Bolest se je nagromadila v nji: v srcu so se oglasile besede, polne resnice, in niso hotele na jezik: «Vidim te, človek, Rado, vidim, da si poljubljal zlato! Take kot so sedaj, so te roke ubožne in, kot si ti sam rekel nekdanj, take so zate mrtve — — —»

* * *

Ko je spoznala, da je tista šibka stena, ki se je nekdanj dvignila med njima, že tako močna, trdna, da ju popolnoma loči, je nekega dne izpregovorila in mu povedala, da odpotuje in se morda več ne vrne.

Njene besede so bile nežne. Rado jo je pogledal, kakor bi se zdrnil iz sanj.

«Otrok, tako dolgo je že, kar si mi omenila, da pojdeš, in jaz te nisem spomnil na to, ker sem menil, da bi se ustrašila mojih besed in mislila: »podi me!« Tako sem te morda še zadrževal!»

Mežikajoč z očmi, je govoril in v vseh besedah je zvenel gnusno-sladki glas.

«Ne, ne, nisi me zadrževal ti.» V njenem glasu je bila pikra ironija: «res, dolgo je že, odkar sem te prosila za dopust, a samo zaradi tistih zapestnic sem čakala. Morda se še spominjaš?» —

Opazila je, da so njene besede našle odmev v njegovi nizkotni duši; plave oči so kakor zbegane iskale, kam bi se skrile, usta pa so se zgenila v začuden smehljaj in na vsem obrazu je bila bedasta bojazen.

«Ah da! Veruj mi, Vlasta, da sem popolnoma pozabil. Niti mislil nisem več o tem.»

V svesti si umazane krivde se je okrenil v hipni zadregi, nervozno je obrnil mali ključ in položil na pisalno mizo baržunasto škatljico z zlatom. Sklonil se je k nji, da jo vidi v obraz. S perverznim veseljem ga je sedaj bičala: «In tudi na moje roke si pozabil, odkar ni na njih zlata?»

«Ni res, Vlasta, veruj mi, kar sem ti rekel,» — hlastno je govoril, da bi se opravičil: «Zakaj tako misliš o meni? Pozabil sem in to je vse. Nisem ti več poljubil rok in ti že sanjaš, da te ne ljubim več. Otrok!» — Smehljaj se je, kakor da bi bil povedal vso resnico; iskal je njene roke. Ona pa jih je umikala. Iz odprte baržunaste škatljice je vzela zapestnici in si jih ovijala okolu rok.

«Še mislila nisem, da je ugasnila tvoja ljubezen do mene, ker sem vedela, da je ti nisi nikdar prižgal.» — Oči so ji bile polne veselega, zmagovitega ognja in gledala je naravnost v njegov začuden obraz.

«Vlasta! Ali so vse te besede meni namenjene? Ne, ne morem verovati, ti jih nisi zmožna. Ti, Vlasta?»

Stopil je bliže, prav k nji, da bi jo bolje slišal.

«Da, nekdam pred tistim spoznanjem tvoje duše bi ne bila mogla govoriti s takim glasom, s takimi besedami. Sedaj pa, odkar je konec najinih sanj in so že posvečene smrti, sedaj lahko govorim.»

Dvignila je roke, ovite z ozko zapestnico, in s smehom je nadaljevala:

«Rado, zlato vzamem, baržunasto škatljico pa ti pustim. Tako se bodeš opajal z iluzijo, da sta Vlastini zapestnici še tvoja last. Svetujem ti pa, da pustiš zaprto to baržunasto škatljico; če le odmakneš pokrovček, se razbijejo lepe sanje. Jaz sama bi bila morala delati tako: sanjala sem vedno, da ti je srce polno zlata, ko sem pa odmaknila pokrov, so oči spoznale, da je prazno!»

Odšla je. Nista se srečala več.

Madeži v narodni pesmi. (Fran Pogačnik.)

Narodna pesem — zrcalo narodove duše!

Nima vsak narod tako lepe in iskrene narodne pesmi ko naši Slovenci. Zgodovina nam je sicer odrekla epično pesem v večji meri, imamo pa le nekaj pristnih biserov te vrste poezije, n. pr. «Lepa Vida», «Mlada Breda», «Rožlin in Vrjanko», pesmi o kralju Matjažu itd. Vsekakor pa je naša lirska narodna pesem nekaj sočnega, prisrčnega, dragocenega.

Stoletno sožitje z Italijani, še bolj pa z Nemci, je vplivalo na našo narodno pesem kot strupena rosa na mlado cvetje. Posebno v severnem delu Slovenije je prevladal alpski, t. j. nemški značaj pesmi, in to tako, da so naši prvi pesniki pesnili skoro v obliki štirivrstnih nemških poskočnic, ki jih Nemci nazivljejo «Schnadahüpfel».

Prav pogubno vpliva na narodno pesem današnji, z materijalizmom prepojeni čas, ki profanira v pesmi, kar je v njej najlepšega. Med najnežnejša ustvarjenja v pesmi se vrivajo banalne domislice, med najmehkejša besede prostaški izrazi; včasih se s parodiranjem kvari ne le besedilo, temveč tudi vsebina in bistvo, in narodna pesem ni več to, kar bi imela biti. Madeži v njej se širijo, jo skrunijo in jo pačijo v nestvor, ki pomenja smrt narodne pesmi. Ljudstvo v svoji nekritičnosti pa poje vse vprek, kar se mu nudi. Mnogokrat čujem celo prav izobražene ljudi, ki misleč, da pojo narodne pesmi, prepevajo take ogabnosti in nezmislivosti, da je človeku hudo. In vendar imamo štreklja in druge zbiratelje narodne pesmi ter lepo število skladateljev oz. harmonizatorjev, ki nam vedo povedati, kako se poje narodna pesem.

Ne mislim tu pisati o banalnih, bolj ostudnih spakedrankah, ki prete tudi pri drugih narodih ugonobiti narodno poezijo, kolikor je še je, temveč se pobaviti s par primeri nezmislivosti, ki so zašle v narodno pesem.

Ne vem, ali bi se jezil ali smejal, ko čujem — in to često — prepevati navdušene pevce nezmislivo »popevko«:

«Oj, zdravo, fantič! Dobro znaš. Drugam se hodiš veselit',
Kjerkoli hodiš, me golj'faš. al' k men' pa le za kratek čas.»

Kaj si dobri ljudje pri tem mislijo, mi je uganka. Prav gotovo jim je le za melodijo in jim je besedilo postranska stvar. Samo, da se poje. Torej mutatis mutandis isti moment ko, n. pr. pri opereti.

Na smeh mi gre tudi, če čujem ono o dekletu in ključu:

«Pa kaj ti bo ključ, Pri mam'ci ležim,
pa kaj ti bo ključ! pa se nič ne bojim.»

Tu se mladenki res ni ničesar bati!

Na čuden način so zveržili tudi znano pesem: »Dekle, povej, povej...» celo bedaste pripevke, ki pa jih »narod« prepeva prav tako navdušeno kot pesmi z najlepšim besedilom. Sicer je v bistvu narodne pesmi, da se ne brani mnogočetovstva, a svojčas so narodni pevci pesem spoštovali in ji pripevali ter pripesnjevali pametno, nežno in čuteče. Sedaj se vse to vrši v znamenju neumevanja in prostaštva, da ne rečem objestnega skrunjenja narodnih svetinj, v katero zavaja pevce moralno propadajoča doba.

Na čuden način so zveržili tudi znano pesem: »Dekle, povej, povej...«:

«Očka po šteng'cah gor, Pište me, očka, v uh',
jaz pa po lojtric' dol. jaz sem pa — uh!»

Kaj naj pomeni ta imenitni konec, si menda nihče ne bo na jasnem. Tudi ako »uh« zamenjamo z neko drugo nesalonsko besedo, ki v ustih preprostega človeka včasih zaide v narodno pesem, ostane tekst brez zmisla.

Nekoč sem slišal to-le prismodarijo — prosim oprostčenja, ne morem reči drugače! — :

Saj si, Marička, moja.

Pela jo je družba finih gospodov in gospodičen domala pol ure nepretrgoma! To menda presega že vse meje.

Takih primerov bi lahko naštel še mnogo, žal, premnogo. Saj jih le prečesto čujemo po mestih in po deželi.

Slovenke so od nekdaj slovele, da so dobre pevke. Sploh je pri nas ni prilike ali dogodka, da bi se ne pelo, in vedno in povsod imajo ženske pri petju važno besedo. Tu se jim nudi hvaležna naloga, obsežno polje, da uveljavijo svoj ublažujoči vpliv in da ohranijo naš biser, našo narodno pesem, čisto in neoskrunjeno zanamcem.

V ta namen sem napisal te vrstice.

Učiteljice in enakopravnost. (P. Hočevarjeva.)

Boj proti celibatu in boj za enako plačo je tvoril že od nekdaj glavno točko v programu društev učiteljic. V tozadevnih zakonih so moderne države sicer črtale katerokoli razliko med učiteljem in učiteljico, ali novodobne mučne gospodarske prilike so zopet rodile vprašanja, ki nanovo ogrožajo tako težko izvojevano enakopravnost učiteljic.

Meseca februarja t. l. je v italijanskem parlamentu tožil neki poslanec, kako malo moških se posveča učiteljski službi, in je priporočal, naj bi država privabila čim več učiteljev s tem, da bi jim povišala plačo, kar naj bi se doseglo na račun — učiteljic: v to svrho naj bi se učiteljicam odtrgavalo od mesečne plače 10 lir!! Italijanske žene niso feministično bojevite, pa zato niso te poslančeve besede naletele na ugovore v ženskih vrstah. Le v «Giornale della Donna» je objavila neka učiteljica odprto pismo na poslanca in pobija njegovo podcenjevalno sodbo o učiteljicah. Očita mu, da je imenoval učitelje «ponižne in nepoznane junake», ki so se borili za domovino, ne vidi pa učiteljic, ki so istotako požrtvovalno izpolnjevale svojo patriotično nalogo v zaledju. Po njegovih besedah je življenje učiteljevo neznosno in je popolnoma napačno, če se zahteva, da vleče tako življenje 40 ali 50 let; da je to neznosno tudi za učiteljice, tega seveda ni priznal. Dalje ugovarja omenjena dopisnikarica poslančevi trditvi, da se poročena učiteljica opira na moža in je njena plača le nekak dodatek; da hči, ki je učiteljica, prispeva itak le s prav malim delom k družinskim stroškom. Naposled je še dodal, da ima neporočena učiteljica itak manjše življenske potrebe kot učitelj!!

Število poročenih učiteljic narašča vedno bolj, istotako pa tudi število brezposelnega učiteljstva. To dejstvo je dalo posameznikom in oblastim povod, da so začeli razmišljati, kako odjedajo poročene učiteljice kruh svojim tovarišem, je li prav ali ne, da se učiteljica poroči in s kom se sme poročiti. To vprašanje je na dnevnem redu posebno v Jugoslaviji. V maju so priredile nekatere učiteljske organizacije protestno zborovanje proti omejevanju svobode učiteljicam. Zahtevali so popolno enakopravnost za svoje tovarišice in so nastopili proti nameravani uvedbi zakona, kateri bi učiteljici zabranil poroko z možem, ki ni učitelj.

Dolga je bila borba učiteljic proti celibatu. Oni, ki so se zavzemali za to, da se učiteljica ne sme poročiti, so utemeljevali svoje naziranje z razlogom, da družinske skrbi preveč obremenjujejo ženo in če se hoče res posvetiti domu, mora zanemarjati šolo, ali pa mora trpeti dom, če hoče učiteljica-žena vestno izpolnjevati poklicne dolžnosti. Kakor tej trditvi ne moremo oporekati, je pa na drugi strani tudi res, da učiteljica, ki je sama mati, bolje pozna dušo in potrebe otroka. Tako sem nekoč slišala priprosto

mater, ki je v dežju pripeljala hčerko v šolo: «Gospa učiteljica zahteva, naj učenke prinašajo ob deževnih dneh v šolo copate, da se preobujejo in ne sede vse dopoldne v mokrem. Tako je prav; vse učiteljice bi morale biti poročene, šele če imajo svoje otroke, vedo, kako je treba skrbeti za tuje.»

Ponekod je tudi zakon, da se mora neporočena učiteljica-mati takoj odpustiti iz službe ali — v milostnem primeru — vsaj kazensko premestiti, kar zahtevajo npravstveni razlogi. Kakor da bi bil otrok edini dokaz za nemoralno življenje in kakor da bi ne bilo mnogo takih učiteljic, katerih lahko-miselnost je javno znana, pa jim v službi prav nič ne škoduje. Učitelju kot moškemu nezakonsko očetovstvo ne zmanjša ugleda in ni nikomur v pohujšanje!

V tem pogledu imajo učiteljice pač najugodnejši položaj na Nemškem. Odkar je Nemčija republika, imajo ženske popolne socialne in gospodarske pravice. Tam jih ne odpuščajo iz javnih služb, ko se poročijo. Poroko smatrajo za osebno in zasebno zadevo, v katero naj se država ne vmešava. Zato ostanejo učiteljice, zdravnice, poštarice i. dr. tudi po poroki na svojem službenem mestu.

Kako je z nameravano zakonsko odredbo v Jugoslaviji, po kateri bi se mogle učiteljice poročiti le z učiteljem, nikakor pa ne z drugim uradnikom, trgovcem, posestnikom ali umetnikom? Tudi ta zahteva je deloma utemeljena. Sedanje gospodarske prilike so pač take, da je služb premalo, delovnih moči pa preveč. Poročena žena že izpolnjuje svojo socialno dolžnost s tem, da vodi domače gospodinjstvo in odgaja deco; zato pa dobi od moža nagrado v obliki življenjske preskrbe. Ako je poleg tega še učiteljica, ima nekako dvojni zaslužek ter s tem odjeda mesto neporočeni učiteljici, ki je navezana le na službeni dohodek in ima morda še družinske obveznosti; saj morajo premnoga dekleta podpirati stariše ali brate. Pri tem se pa pojavi vprašanje: se li vsaka učiteljica poroči tako, da je do smrti preskrbljena ona in nje otroci? Ali ni dolga vrsta takih, katerih mož ima male ali nestalne dohodke in je družina navezana tudi na zaslužek matere?

Kako se more učiteljici vsiliti le dvojna pot: ali ostani sama ali se poroči bogato; ne glej na ljubezen, na duševno soglasje, nego imej pred očmi le denar, kajti tebi so odprta vrata le v razumski zakon!

In kdo ji more jamčiti, da ne bo njena gospodarska sreča opoteča?

Nastane tudi vprašanje: zakaj sme ostati v službi samo žena, ki je poročena z učiteljem? Ali skrb za družinske zadeve, bolezen otrok i. dr. ne ovira tudi njene stanovske vestnosti. Ali pa naj bo ta izjemna pravica le nagrada učitelju za njegovo službeno delo? Zakaj? Saj je učitelj za svoj trud prav tako plačan kakor vsak drugi državni uradnik? Ali se morda država zaveda, da je baš učitelj premalo plačan in ga hoče nekako nagraditi z dovoljenjem, da sme tudi njegova žena služiti?

Četudi so učiteljice dosegle, da so plačane po istem sistemu kakor moški, pa naj se jim jemljejo pravice v področju osebne svobode? Zakaj naj ima učitelj drugačno pravo kot učiteljica, posebno kar se tiče poroke? Nad njegovo ženitvijo se nihče ne izpodtika: lahko se poroči stanu primerno ali ne, lahko bogato ali siromašno, po srcu ali po preračunanju. Učiteljica pa naj ima le en izhod: ali se poroči z učiteljem ali ostani sama! Ako si pa tvoje srce izvoli neučitelja, pa se odpovej učiteljski službi, tudi če boš morala stradati ali pa prispevati k vzdrževanju družine z lastnim zaslužkom, z delom, za katerega se nisi učila.

Še dolga je borba žene in umevno je, kako mora biti celo v modernih državah žena neprestano na straži in v boju za svoje pravice.

Tebi. (Radivoj Rehar.)

*O moja ljubezen do tebe ni bila nikoli ljubezen,
ni bila veliko, neskončno, nemirno iskanje,
in moje besede so bile le prazne besede,
ki sam veroval nisem vanje.*

*In vse bolečine, ki v meni kali so pognale,
so le bolečine otroka, ki drago igračko
razbil je in zdaj mu je žal, da je nima...*

*In vendar bi umrl od same moreče samote,
od dolgega časa in praznih obetov življenja,
prevar, razočaranj in misli tegobnih
in od hrepenenja...*

*Ker v meni so želje nešteti rodov se razcvele,
ki dolga stoletja brstele so v mojih pradedih,
a niso nikoli, nikoli dospеле do solnca.*

*Umrli bi, umrli, ker v smrti bi zopet sproščeno
se dvignilo v sinje višine vse, kar je zajeto
v to moje nemirno telo, da solnčno in svetlo
bi v zarji večerni blestelo nad daljo razpeto.*

*In morda bi takrat ta zarja zlatila ti lica,
in morda bi takrat bil bližji ti kakor v življenju,
zvestejši, udanejši, slajši in tvojemu srcu bolj drag.*

*Ker naša telesa so stene, ki ločijo duše
in branijo srcem spojitve v popolno celoto,
in mislim prehod in željam razrast in razcvet,
in ona zapirajo v črni nas mrak in samoto.*

*Le breztelesnost je večnost brez časa in kraja,
zadnje spoznanje in zadnje dognanje resnice
in tajn, ki so bistvo vseh silnih stvari in reči.*

Paradiž. (Po Strindbergu — F. B.)

Nekoč sem dobil v nekem podstrešju na deželi ljubavna pisma, ki jih je pisala dekla svojemu zaročencu. Bile so pač črke kot veliki, preveliki kurji kremplji, toda bile so besede, samo lepo zvoneče, mehke besede: nežnost, skrb, upanje, ljubezen; niti ene obupne besede, niti ene skrbi za bodočnost in trajnost čuvstev obeh. Videla je samo kočico pred seboj in otročička!

Povsod v življenju civiliziranega človeka ljubezen plemenjuje. Znano je, da se mati v prvem času nosečnosti brani hrane; postji se iz čistega nagona, njeni organi se branijo sprejemati surovo tvarino in jo predelavati! Isto je pri moškem, ki ljubi: «On ne je nič» in shujša. Skrivnost tega pojava leži bržkone v tem, da mora biti vsa odvišna tvarina uporabljena, vse nečisto izžgano, preden mlada dušica praznuje svoj vhod v tempelj telesa. Zaročenci postanejo, če je razmerje pravo, lepi, ne da bi to vedeli; nekaj žari iz njih; delajo se boljše, nego so v resnici in radi tega tudi so boljši; oni plemenitijo svoje besede in radi tega tudi svoje misli; skratka, obrnejo se proč od nizkotnosti, poboljšajo se in so znova rojeni.

To gre vzporedno z uvodom v rojstvo novega človeka, z nosečnostjo, kot sem zgoraj omenil.

Toda tudi boj ne izostane, duševni boj, zakaj zlo v obeh se bojuje za svoj obstanek; solze tekó, tiste vrste solze, ki od zunaj in od znotraj umivajo in čistijo.

Nato pridejo zapreke in težave v formalnostih, ki preizkušajo potrpežljivost: to sta skrb in napor.

Po tem prerobenju, ki edino zapusti lepe spomine — edino, zakaj detinstvo je nelepo in mladost tudi — po tem potovanju v veži se končno odprejo vrata v vrt veselja, v paradiž; Gospodov služabnik stoji z mečem na vratih in svari; on pozna vse nevarnosti in jih imenuje po imenu! ...Od sadeža drevesa smeta jesti, le od enega ne, sicer morata znova iz raja in potovati. V samotno podstrešno sobo ti, mož, in k svojim sestrám ti, žena, kjer nisi več dobrodošla! In sedela bosta tam in se spominjala na ljubke, svetle dneve v rajskem vrtu veselja, ki se nikdar več ne povrnejo, nikdar več!

Magdalena in Magdalene. (Ksaver Meško.)

*Iz vseh zablod, iz smehov, iz trpljenj
v višave ji je hrepenela duša,
ko ji kipel je smeh kot iz fonten
šumi pramen, je v srcu bila suša.*

*Kar zve o njem, ki da je Usmiljenje
in je Studenec, ki nikdar ne usahne
in blatno vse v njem najde očiščenje,
in kdor je truden, si pri njem oddahne.*

*In iz trpljenj, obupa, hrepenenj,
iz grehov boli se zateče k njemu:
mordá očisti ji Vir usmiljenj,
kar je oblatilo jo v mož objemu.*

*Gre v hišo Simona. In gre med goste.
Ne vidi mož. Samó očes dveh plámen
žari pred njo... Drhti: «O, ali boste
tolažba mi? Še težji srcu kamen?»*

*In mu razlije narde čez noge —
oblivala prej z njo je sebe: v grehe —
in k nardi da mu zlate še lase,
ne briga za pismarjev se posmehe.*

*In sliši glas kakor iz daljnih dalj:
«Vse ti je odpuščeno. Pojdi, žena!»
In je ji, da jo nese šumen val:
tako je lahka, voljna: očiščena. —*

*O Magdalena, tisoč tvojih sester
ko tebe grehov slast in bol mori
in laž je njih veselj ogrnek pester —
kako, da zanje poti k Njemu ni?*

Deca — mučeniki. (P. Hočevarjeva.)

«Družina češkoslovaških legionarjev» je priredila letos 2. izdajo dr. Havelkove knjige «Deca — mučeniki», v kateri so popisani grozni prizori iz bivših avstroogrskih zaporov, internacijskih in begunskih taborov. Pisatelj, ki je posvetil knjigo našemu književniku dr. I. Lahu, je bil sam več let interniran po raznih taborih in se je povsod živo zavzemal za potrebe svojih sotrpinov, posebno pa za deco. Ko bi knjiga ne bila pisana v prvi osebi in bi pisatelj na več mestih ne postavil sebe in drugih za živo pričo resničnosti, bi se moral

čitatelj zgražati nad avtorjem, da se je mogel samo izmisliti toliko grozovitosti. In vendar je vse čista resnica, resnica iz prosvetljenega dvajsetega stoletja. Strahote, ki jih lahko primerjamo s preganjanjem kristjanov, so se godile pod vladno kulturvolka, v imenu Njegovega apostolskega Veličanstva, kralja in cesarja po božji volji.

«Strašna vojna, ki je uničila milijone življenj, je bila tam, kjer se je dotikala dece, najstrašnejša,» pravi pisatelj. Že nam, ki smo živeli za fronto, je bilo najhujše takrat, ko smo videli deco brez zadostne hrane. Kaj pa so trpeli otroci po internacijskih taborih, katerih roditelji so bili politični osumljenci, ali so bili osumljeni otroci sami, begunska deca, deca po zasedenih deželah? Pisatelj je naletel po taborih na matere, ki so bile zaprte z dojenčki v naročju, na dorasle otroke, katere so stariši na begu izgubili; na sirote, ki so jim roditelji pomrli v taboru; na dijake od 13—15 let, ki so bili radi nepremišljenega «razžaljenja Nj. Vel.» obsojeni na 10 mesečni poostreni zapor, potem pa internirani kot politično nevarni. In kje so morala živeti vsa ta deca? Zapirali so jih skupno z odraslimi, z razbojniki in tatovi, s prostitutkami, z blazneži in spolno bolnimi. Večkrat so jih natrpali v vlažne sobe, kjer so morali v hudi zimi sede spati, brez odeje, polni mrčesa, skoro brez hrane. Deca je gledala grozne prizore: mnogi izmed jetnikov so izgubili sram, pred očmi dece so se godile najgroznejše stvari. V zloglasnem Thalerhofu so imele nekatere barake za skupno stranišče odprto gnojišče pod tramom, kamor so jetniki — tudi otroci — hodili le ob določeni uri, po 30 skupaj, na ukaz. Poveljnik jih je seveda nazival le z razbojniki, psi in svinjami. Kdor je bil le količkaj neposlušen, so ga na mestu ustrelili ali prebodli. Ko so po taborih izbruhnile nalezljive bolezni, so ostali vsi kupaj; deca so bila priča, kako so še živim bolnikom vojaki pulili iz ust zlate zobe in plombe, kako so po več mrličev hkrati metali v jame. Da je bila hrana skrajno slaba in pičla, ni treba povdarjati. V nekem taborišču je bilo sicer določeno, da morajo stari in otroci dobivati na dan odmerek mleka — načelnik tabora pa jim je celo to kmalu ustavil in dajal mleko svojim prašičem!

Poleg nedoraslih otrok, ki so si z nepremišljeno besedo ali risbo pridobili naslov in kazen pol. nevarnega človeka, so mnogo trpeli tudi otroci begunci. Nemarna oblastva se pač niso zmenila zato, vozi li vlak nedolžne begunce ali zločince — vse je šlo v skupni tabor. Nič bolje se ni godilo deci po Srbiji in Bosni, kjer so morali še ne desetletni otroci opravljati vojaška dela pod surovim nadzorstvom in jim je bilo prepovedano celo vodo piti v najhujši vročini.

Človeku se je že lasje, ko čita to knjigo, posebno nam, ko vidimo v seznamu teh malih mučenikov toliko naše dece, otrok iz bivše Primorske, bodisi Slovencev ali Italijanov. Marsikateremu beguncu je ostala v spominu plemenita slovenska učiteljica Draga Medičeva, ki je prostovoljno poučevala našo internirano deco v Thalerhofu, slovensko v slovenskem jeziku, italijansko iz Goriške in Tirolske pa v italijanskem.

Koliko dece je pomrlo od gladu in za nalezljivimi boleznimi, koliko jih je zblaznelo po prestanih mukah! In koliko jih hodi po zemlji še danes, telesno in duševno pokvarjenih, kot živa priča človeške besnosti!

In zakaj so trpeli vsi?!

Čemu je napisana ta knjiga?

Da bi jo čitali Čehi, da bi jo čitali vsi ljudje, in bi si obnovljali spomin na naj-večjo grozoto vojne — na mučeništvo nedolžne dece. Naj bi jo svet čital zato, da bi vsak z vsemi silami deloval proti vojni in tako obvaroval lastno dete in deco vsega sveta.

Po ženskem svetu.

Smrtna kosa med feministkami. Letos je umrla najstarejša švedska bojevnica za ženska prava, gospa Wicksell. Udeleževala se je mednarodnega ženskega dela, švedska vlada pa jo je tudi pošiljala kot svojo zastopnico na zborovanja Zveze narodov.

Nina Bang je bila odlična socijalna delavka na Danskem. Kot zvesta sodelavka svojega moža je napisala mnogo socijalnih člankov. Bila je odbornica kopenhagenskega mestnega sveta; v priznanje njenih zaslug je dobila pozneje senatorsko čast, nekaj časa je bila celo minister prosvete. Takrat je zaslovelo njeno ime tudi v inozemstvu, saj je bila ona na svetu prva žena, ki je načelovala ministrskemu uradu. Tudi ona je umrla letošnje pomladi.

Mednarodne feministke na potovanju. Predsednica Mednarodne zveze za žensko volivno pravico lady Corbett-Ashby in podpredsednica madame Malaterre-Sellier sta maja meseca posetili Jugoslovanke z namenom, da se poudče o ženskem pokretu. Jugoslovanske feministke so ju povsod prisrčno sprejele, onidve pa sta se živo zanimali za stališče in napredovanje jugoslovanske žene. Azbi-jeva je slikala politične uspehe Angležini in pripovedovala, koliko socijalnih izboljšanj so dosegle poslanke v angleškem parlamentu.

Za enakopravnost. Narodni ženski Savez v Jugoslaviji je izročil parlamentu spomenico, kjer obsoja novi zakonski načrt, s katerim se hoče preprečiti ženam dostop do sodniških mest. Društvo se poteguje za zakon, ki bi tudi ženam dovoljeval, da so lahko sodnice, in utemeljuje to zahtevo s prav treznimi razlogi.

Občni zbor Kola jugoslovanskih sester se je vršil na Belo nedeljo t. l. v Ljubljani. Iz poročila tačnice povzemamo: Kolo je zaključilo svoje 7. društveno leto, ki je bilo leto dela in pomoči najbednejšim. Delavnih podružnic ima 29, poverjenštev 41. Posebno požrtvovalno so delovale kot poverjenice na deželi učiteljice. Matično društvo je priredilo z drugimi ženskimi organizacijami lepo uspel Materinski dan dne 14. maja m. l. Podporo so dobile ob tej priliki mnoge revne matere. Na počitniško kolonijo je poslalo Kolo lani 60 slabotnih otrok v Cmišali. O Božiču je bilo obdarovanih 369 revnih otrok. Druga večja obdaritev je bila kasneje. Ob 60letnici svoje predsednice je nabralo Kolo bogato svoto za ustanovitev Dečjega doma Franje Tavčarjeve ob morju. Razen tega je Kolo delilo številne podpore bednim materam in

se udeleževalo vseh dobrodelnih akcij med letom. Tudi delo vseh podružnic je bilo izredno živahno in plodonosno.

Materinstvo.

Plašljivo dete je velik križ družini in sebi samemu. Otrok je tak navadno zato, ker je že iz malega razvažen, preskrbno negovan in raznežen. Plašljivost pa je lastnost, ki jo dete kaj rado izkoristi sebi v prilog. Nekatera mati razvadi otroka že v prvem letu. Kakor hitro se začne zavdati svetlobe, že se dere, ko opazi, da je samo ali v temi. Gotovo vsaka pozna otroka, ki se boji teme. Ta strah je deloma utemeljen v naravi sami, saj celo odrasel človek čuti v srcu neko tesnobo, ako mora hoditi po temi. Deloma pa je ta bojazen tudi umetno privzgojena: mati sama ali straši otroka, da bo prišel iz teme babbav, ali pa mu pripoveduje pravljice o strahovih, katerih carstvo je povečini noč. Kakšen križ ima mati s takim otrokom! Vedno ga mora kdo spremljati, ako hoče iti v temno sobo. Nikoli neče biti zvečer sam v sobi. Ure in ure mora mati presedeti pri njem, držati ga za roko ali za glavo in mu peti.

Težko je pozneje odvaditi otroku plašljivost, zato je bolje, da mu je ne privzgojimo. Že iz malega ga navajajmo, da bo samo v temi. Babbavi, črni možje, pošasti in drugi duhovi teme naj izginejo iz naših pravljic in vzgoje, če hočemo, da bodo živci naše dece zdravi in močni.

Nauči otroka varčnosti.

Živimo v času razsipnosti in vsestranskih razvad. Ob pogledu na razno nepotrebno razkošje in potrato se marsikdo s strahom vprašuje: kam plovemo?

Zlasti stariši, ki niso zmogni, da bi brzdale razsipnost in nezmernost svoje dece, gledajo s strahom v bodočnost. Zato je neobhodno potrebno, da se že v otroku ukorenini čut do varčnosti in spoznanje denarne vrednosti. Kolikokrat troši dekle ali mladenič težko prisluženi denar po nepotrebnem, ne da bi cenil in poznal njegovo pravo vrednost. Ko pa pridejo dnevi, da bi ga zares rabila za koristne reči, ga nima.

Materi pripade naloga, da goji v dekletu že v rani mladosti čut varčevanja. Polagoma naj mu pojasni vrednost denarja in njegovo pravo uporabo. Nauči naj deco, da si hrani denar, ki ga dobi ob tej ali oni priliki. V to svrhu je priporočljivo, kakor smo delali «v dobrih starih časih», da se da otroku mala puščica, v katero naj meče denar, ki ga dobi ob raznih prilikah. Ko si otrok prihrani dovolj, da svota zadostuje za kak potreben predmet, ga je treba navajati, da kupi,

kar res potrebuje in kar mu bo le v korist. Če pa živi otrok v razmerah, da mu stariši preskrbijo vse potrebno, navajamo otroka, da s prihranjenim denarjem stori kako dobro delo in pomaga potrebnim. S tem se otrok vzgaja k dobročnosti in k ljubezni do bližnjega. Zelo pametno je, da daš večji deci stalno svoto za male potrebe, da se otrok polagoma navadi sam skrbeti za male potrebščine in se s tem vadi tudi v gospodarstvu. Seveda se ne sme pustiti, da otrok sam po volji vporablja dotični denar, marveč treba zlasti prve čase nadzorovati vse izdatke. V prvi vrsti treba naučiti otroka, da si vsak izdatek — tudi najmanjši — točno zabeleži. Mati ali oče ali drugi za to določeni član družine pa mora vsak dan pozvedovati, zakaj je otrok uporabil denar, in pregledati njegove zapiske, ter istočasno priučiti otroka, da se posvetuje s stariši, kako bi najbolje vporabil denar. Navaditi ga je treba, da ne izdaja denarja za nepotrebne in dostikrat škodljive reči in kvarna razveseljevanja. Koliko denarja gre dandanes v kinematografe, kjer otrok čestokrat pride v položaj, da vidi in naknadno posnema dogodke, kateri bi morali biti daleč, daleč od njegovega obraza in njegove duševnosti. Koliko slabih kali katere pozneje dovajajo otroka na pot pogube in propasti, se vcepi ravno ob teh prilikah v mlada srčeca, ki slastno sprejemajo vse, zlasti kar je mamljivega in bleščega.

Otroci, kateri morajo že v rani mladosti z doma, da nadaljujejo drugod šolsko izobrazbo, pridejo že prav mladi v položaj, da morajo samostojno razpolagati z denarjem vsaj za manjše potrebe. Ako niso imeli že doma prilike, da bi bili vsaj deloma sami gospodarili z denarjem, ne vedo sedaj, ko so v to primorani, kako in kam z denarjem ter pridejo v nevarnost, da izdajo denar za brezpomembne in nepotrebne predmete ter jim ga zmanjka, ko bi ga nujno potrebovali. In tako lahko otrok zaide in ker mu primanjkuje čestokrat najpotrebnejše, ker je porabil denar, ki je bil za to namenjen, za druge nepotrebne reči, skuša priti do denarja na nepošten način. Zato je neobhodno potrebno, da stariši vzgajajo otroka že zgodaj, da se priuči samostojnosti tudi v denarnih zadevah, mu dajo od časa do časa male svotice, da z njimi pod indirektnimi navodili starišev smoteno razpolaga. Kar se mu da v to svrhu, mu bo gotovo v poznejših letih koristilo in mu prineslo obile obresti.

Nekateri krstni botri imajo lepo navado, da podare novorojenčku kot boterni dar hranilno knjižico z malo vlogo. Otrok gotovo še pozneje rad zbira prihranke vanjo. Krasen primer za navajanje k štedenju je dala letos Češka štedilnica v Prahi. V proslavo desetletnice Čehoslovaške republike podari za-

vod vsakemu otroku, rojenemu v letu 1928, hranilno knjižico z vlogo 100 Kč. Ta odredba se nanaša na deco, rojeno v Prahi in v takih čeških mestih, kjer ima štedilnica svoje podružnice. Knjižice so posebno opremljene in bodo otroci imeli lep spomin na znamenito rojstno leto in vzpodbudo za štedenje.

Higijena.

Boj proti jetiki. Fašistovska vlada si mnogo prizadeva, da bi se čim uspešneje preprečevala tuberkuloza, ki je razširjena posebno po severnih pokrajinah države. Na leto umira v Italiji približno 60.000 jetičnikov, to se pravi, da umre vsakih 8 minut 1 oseba za tuberkulozo, tuberkuloznih bolnikov pa je še nad 300.000.

3. jun. t. l. je bil po vsej državi cvetlični dan in so pobirali prispevke za pomnožitev kolonij, v katerih si slabotni otroci utrjujejo zdravje, za ustanovitev novih protituberkuloznih dispensarijev in sanatorijev, kjer naj bi se zdravili bolniki.

Obenem so po vsej državi, posebno po šolah, razdeljevali letake s higijeničnimi navodili:

1. Tuberkuloza je bolezen, ki si jo lahko nakopljemo vsi; bolniki okužijo zdrave osebe.

2. Tuberkuloza je bolezen, katere se lahko ubranimo.

3. Tuberkuloza se ozdravi, treba jo je le spoznati in jo zdraviti takoj izpočetka.

4. Kdor slabi, hujska, čuti mrzlico, se ponoči poti itd., naj gre k zdravniku; pri komur se ugotovi bolezen, naj se potrpežljivo in vztrajno leči: ozdravel bo!

5. Otroci posebno lahko obole za jetiko: zato jako pazite nanje!

6. Dispensariji so kraji, v katerih jetičnike in take, pri katerih je bolezen sumljiva, natančno pregledajo izvedeni strokovni zdravniki ter jih imajo pod stalnim in previdnim nadzorstvom, da se lečijo in ne prenašajo bolezni na zdrave osebe.

7. Jetičnik ni nevaren svoji okolici, če ima primerno zdravljenje in postrežbo.

8. Ne pljuvajte nikoli po tleh! S pljuvcem bolnika se prenese bolezen na zdrave.

9. Da se ubranite jetiki, živite higijenično, utrjujte si telo, ne uživajte preveč vina, izogibljajte se kajenju in prašnih prostorov.

10. Zmerni športi utrjujejo telo in zato ščitijo pred tuberkulozo. Solnce in svobodni zrak sta glavna sovražnika jetiki.

Krvavenju so nekatere osebe jako podvržene. Pri najmanjšem udarcu ali celo kar na lepem jim začne teči kri iz nosa; nekatere ženske izgube silno mnogo krvi pri mesečnem perilu. Preobilnemu krvavenju je

mnogokrat treba iskati vzroka v slabi krvi. Ker se pa pri tvori s hrano in pod vplivom zraka, se mora zdravljenje v prvi vrsti ozirati na to dvojce. Dober zrak pospešuje tvorbo onih teles, ki dajejo telesu odpornost. Slabokrvnost povzroči še pomanjkanje železa in nekih posebnih kemičnih sestavin, takozvanih vitaminov, kar vse dobiva človeško telo s hrano. Ako uživamo tako hrano, ki nima železa ali so se ji vitamini uničili, nam kri slabi, zato bledimo in nam tudi žilci počasi odpovedujejo. Ljudje, ki se hranijo mnogo s konzervami in uživajo le močno prepečena in prekuhana jedila, so vedno slabokrvni. Kakor hitro pa si nadomeščajo in dopolnjujejo hrano s tem, da jedo mnogo svežega sadja, zelenjave, surovega masla, jim je takoj bolje, ker se jim je kri prenovila. Osebe, ki so podvržene krvavenju, naj torej skrbijo, da si s pravilno hrano okrepi kri, pa se bo tudi njih zdravje izboljšalo.

Bradavice. Poznam ženo, ki je imela polno bradavic na rokah. Prala jih je z gorko izkuho divjega kostanja in zapazila črez par dni, da nima več bradavic. — Tako ulegne pomagati, ako umivaš roke večkrat v izkuhi hrastovega luba, ali nakapaj večkrat nanje čebulovega soka in jih obveži po noči s stolčeno čebulo. Bradavico, ki stoji iz kože, podveži trdno s svilo in jo zmoči večkrat s petersiljevim sokom. Pomaga tudi obkladek iz nastrganega kuhinjskega mila. Z jedkimi kislinami sme bradavico žgati le zdravnik.

Zastrupljenje z gobami. - Prva pomoč.

Po zavžitju strupene gobe začuti bolnik, da ga v grlu peče in praska. Iste občutke ima tudi v želodcu. Bolnika obhajajo slabosti, omotica, meglitev pred očmi. Kmalu začne bljuvati in trpi hudo žejno. Ako se želodec pravočasno ne izprazni, nastopijo srčni krči in človek je izgubljen.

Kakor hitro nastopijo znaki zastrupljenja, naj bolnik pije mnogo mrzle vode ali sladkega mleka, da se strup v želodcu razredči, ozir, da se želodec izprazni. Bolnik naj vzame tudi kako odvajalno sredstvo (ricinovo olje). Ko se je želodec izpraznil, naj se mu devajo na trebuh topli obkladki. Seve mora takoj v posteljo ter naj se mu pomaga s čajni in odecami, da se začne potiti, nakar ga je treba mrzlo drgniti. Vsekakor pa je treba čimprej poklicati zdravnika.

Vsak tak nesrečni primer povzroči nove bojazni pred uživanjem gob. Bojazen pa je pretirana. V naših krajih imamo nad 100 vrst užitnih gob, strupenih pa je samo 5-6 vrst. Vsakdo bi si pač lahko dobro zapomnil teh pa: strupenjač, saj imamo dobro knjigo (Naše gobe) z naravnimi slikami. Popolnoma zanesljivih znakov za strupene

gobe sploh ni, temveč se je treba učiti razlikovanja. Navadno pa imajo strupene ali neužitne gobe zopern, zatohel duh in pekoč ali grenak okus, a baš pri strupenem kukmaku, najnevarnejši strupenjači, teh znakov ni. Strupeni kukmah diši nekoliko po surovem krompirju, a tudi ta okus ni prijeten. Zato so rekli bolniki, ki so okrevali po zastrupljenju s to gobo: »Jed je vendar bila čisto okusna.«

Dokazano pa je z izkušnjami, da se lahko zastrupino, ozir, si pokvarimo prebavila tudi z najboljšimi gobami, ako so prešare, da se že razkrajajo, ako so videti sicer še mlade in jedre, a so že bile predolgo nabrane, ako uživamo postano ali pogreto gobijo jed. Ako je goba več kot 48 ur nabrana, naj se ne porablja za svežo jed, temveč se naj kvečjemu posuši. Lahko zastrupljenje se je pripetilo že celo z užitnimi gobami (jurčki, globanja, vrganji), ker so prišli na trg šele več dni potem, ko so bili nabrani. To se zgodi posebno takrat, ko so gobe v gozdu še redke. Nabiralki se ne zdi vredno, da bi nesla par gobic v mesto na trg, temveč jih drugi dan, tretji, četrti dan še zraven nabere. Take gobe so sveže pripravljene vsekakor škodljive. Tržni organi bi morali poznati take prešare gobe. Ako se klobuk uda pod lahnim pritiskom prsta, ako se da z gobana z lahkoto odlupiti vrhna kožica, so gobe prešare.

Nekatere sicer prav okusne gobe, na primer smrčki (mavrohi) in hrčki imajo sveže strup (helvela-kislina), zato se morajo prekuhati in voda odliči. Tako zvani prstki ali medvedje tačke imajo ostro kislino v vršičkih, zato je treba vršičke postrčiti.

Ne bojmo se preozkosrčno zastrupljenja z gobami, pač pa je previdnost tudi na tem mestu. Učimo se iz dobrih knjig spoznavati užitne in strupene gobe. Nujno bi bilo želiti, da se tak pouk podaja mladini v šoli.

Gospodinjstvo.

LETOVIŠČA IN LETOVIŠČARJI.

Ko sem včasih prebirala razne humoristične liste, se spominjam, da so bili posebno proti prijetju polni smešnic o turistih, letoviščih in letoviščarjih. Gotovo so tudi še danes, a jaz jih ne prebiram več. Mislim pa, da gotovi tipi izginjajo iz naših malih letovišč. Danes ljudje po večini ne hodijo več na letovišče, samo da se ponajajo s tem, da so res bili na letovišču, ampak velika večina letoviščarjev gre iz mesta na deželo iz zdravstvenih ozirnov, ker so potrebni svežega zraka, miru in počitka. Danes si ne moremo izbirati letovišč kakor nekda, razmere so se predrugačile, meje so se prenesele in postale skoro neprestopne, potni stroški so se povečali, tako je danes

skoro vsakdo bolj navezan na svojo bližnjo okolico.

Iz tega sledi, da so danes polne letoviščarjev tudi vasi, ki so prej le redkokdaj videli tujega človeka. So družine na kmetih, ki se čez poletje preselijo na skednje in drugam, da oddajo svoje sobe letoviščarjem in si na ta način kaj zaslužijo. Meščani se ponekod silno dobro počutijo, ne morejo prehaliti prijaznega obnašanja, čistoče, poštenja svojih gostiteljev, preprostih, toda tečnih jedi, ki so jim jih pripravljale njihove gospodinje. Je pa tudi mnogo takih, ki jim je bilo letovišče prava muka in ki se še dolgo potem zgražajo nad nemarnostjo domačih žensk, ki niso znale niti čistiti, niti pospravljati ali jim drugače postreči.

Naši kraji so lepi, hladni, pripravi za letovišča meščanom, ki si žele oddiha in miru. Našim ljudem, ki so že po naravi prijazni in gostoljubni, ne bi bilo težko privabiti tuje in bi v tem našli nov vir dohodkov, ki bi bili vendarle kolikortoliko v oporo majajočemu se gospodarstvu, treba je le stvar pravilno razumeti in pravilno začeti.

Predvsem si moramo biti na jasnem, da nam za nastavljanje cen ne smejo biti v merilo naše lastne potrebe. Čim ubožnejša je družina, tem več zahteva za stanovanje, ker več potrebuje. Morebiti se za enkrat res posreči, prihodnje leto si bo letoviščar prebral in bo težko oddati sobo.

Drugi pa in morda najvažnejši faktor za privabitev tujca je čistoča. Ker je ta odvisna po večini od žene v hiši, sem se namenila, napisati par vrstic v naš list o tem, kar mi je bilo že davno na srcu.

Čeravno črnogledi trde o nasprotnem, jaz bi si upala vendarle trditi, da človeštvo napreduje tudi z ozirom na čistoto doma in telesa. Radi nam postavljajo v vzgled naše babice, ki so imele vedno čista, bela, naškrobljena spodnja krila in bele nogavice, medtem ko imamo danes meščanke po večini barvano perilo, «da se ne pozna, kdaj je umazano». — Ne bom razpravljala o tem, koliko se pa dobro spominjam, da so bile n. pr. še v moji prvi mladosti v tržaški okolici kuhinje takšne, da so redkokdaj zaslužile ime kuhinja, ker so bile bolj pralne, mokri, umazani in temni brlogi, polni škafov perila in z lužami po tleh, medtem ko v zadnjih letih — z malimi izjemami — dobimo še v najbornejši koči kuhinjo, ki je svetla in čista, z visokim ognjiščem, po večini celo s štedilnikom, in kjer so dekleta v hiši ali mlada žena, je kuhinja navadno tudi opremljena z raznimi vezenimi zavesami in zidnimi prtiči, prtom na mizi, na omari itd. Tudi če pogledamo otroke, ki gredo v šolo, mo-

ramo priznati, da so danes čistejši nego so bili nekoč.

Isti napredek se opaža v stanovanjih srednjih slojev po mestih. Nekdaj je bil samo «salon» opravljen in čist in še ta samo tam, kjer se je videlo. Danes se smemo upati tudi v spalnico in kuhinjo, čeravno naletimo še vedno pogostoma na gospe, ki se pred gostom opravičujejo, da še niso «utegnile pospraviti», čeravno je že pozna popoldanska ura in se na prvi pogled vidi, da gospa tudi včeraj ni «utegnila pospraviti» in morda že več dni ne.

Meščan je torej danes bolj navajen na red in čistoto in naravno je, da se ne bo počutil dobro v hiši, ki ni čista in pospravljena, pa naj bo gospodinja še tako prijazna in porcije še tako velike. Spominjam se izleta v neko našo prijazno vas na Krasu. Bila nas je večja družba in smo imeli naročen obed v dobro znani gostilni. Obed je bil prvovrsten, postrežba točna, gospa nad vse prijazna in tako zadovoljna s svojimi gosti, da nam je celo napravila slaščico za po vrhu. Malo vsled dobrega obeda, malo vsled dolge hoje, so si nekateri izmed nas želele malo odpočiti. Gospa nas je peljala v sobo, toda joj! Obstale smo na sredi sobe in se nismo upale niti sedeti na polomljene stolice, niti se približati postelji, ki je bila razkopana, s črnimi, kakor s peskom posutimi rjuhami in naravnost mastno blazino. V kotu je stala mizica z umivalnikom, ki mu je bilo težko določiti barvo pod umazanostjo; bil je poln umazane milnice in klopčev las, poleg umivalnika je ležal škrbast, umazan glavnik, poln las, po tleh, ki gotovo niso bila poribana najmanj leto dni, se je valjalo umazano perilo. — Stale smo sredi sobe in nismo mogle zapopasti, da zamore biti v taki bogati, odlični hiši taka umazana soba. Naše navdušenje za gostoljubno in prijazno gospo se je dokaj poleglo, na dober obed smo kmalu pozabili, pač pa se spomnimo na ostudno sobo vsakikrat, ko nanese pogovor na oni izlet ali ko slišimo imenovati tisti kraj.

V nekem znanem letovišču se mi je pripetilo, da me je gospa krstila z «izbirčno frajlo», ker se nisem mogla dotakniti jedi. Obedovala sem na malem vrtu, odkoder se je videlo naravnost v kuhinjo skozi velika, na stežaj odprta vrata, t. j. gledali smo v kuhinjo, videli pa nismo ničesar, ker so zakrivali pogled roji muh, kakor jih še nisem videla nikjer. Ko sem nekdanj slučajno stopila v kuhinjo, se mi je zdelo, da leži na mizi kup črnih cunj, so pa bili le zrezki, pripravljeni za v ponev, toda tako dobebedno pokriti z muhami, da ni bilo videti niti mrvice mesa. — Na podu v sobi, ki mi je bila odkazana, so bili še sledovi lanskih letoviščarjev, v umivalniku prst na de-

belo masti, odeje smrdljive, da so bile rjuhe izmenjane, ne bi mogla trditi, v brisačo se je pa gotovo kdo brisal pred menoj, na špah so bili spomini lanskih muh itd. In to naj bi bilo letovišče, kjer naj se človek odpocije telesno in duševno!

V interesu letoviščarjev in letovišč, pa tudi v interesu vseh nas je, da se to zlo temeljito odpravi. Snaga je prvo, kar sme letoviščnik po vsej pravici zahtevati. Kjer imajo bel pod, ga je treba za vsako stranjo, in naj je bila samo 8 dni v sobi, na novo poribati. Vsa posoda mora biti čista, razkužena takoj, ko stranka zapusti sobo, okna pomita, postelja prezračena, iztolčena in če le mogoče pustimo žimnice in odeje par dni na solncu. Sobe se morajo dobro zračiti, zato ne smemo zastirati oken z nepotrebnimi zastori. Ako imamo zastore, napravimo jih tako, da se lahko popolnoma odgrnejo. Predno vzamemo novega stanovalca v sobo, moramo odpraviti vsako sled za prejšnjim gostom. Le tako si bomo napravili dober sloves, letoviščniki se bodo dobro počutili in nas priporočali drugim; tako bomo imeli vedno dobre, zanesljive stranke in ne bomo prisiljeni jemati pod svojo streho kogarkoli, večkrat celo take družine, ki nam napravijo več škode nego koristne.

Marsikatera naših čitateljic, ki oddaja sobe in je potrpežljivo prečitala te vrstice, si bo mislila: to so nauki za letovišča, da jih čujemo zdaj še za letoviščnike! Marsikaj bi lahko napisali tudi na račun letoviščnikov, posebno takih z razvajenimi otroki, ki vse polomijo, vse potrgajo, ki mislijo, da se vse lahko razdene, kar ni njihovo itd. toda vemo, da bi bil bob ob steno. Letoviščnik plača in misli, da ima vse pravice. Toda je vsakovrstnih letoviščnikov: redoljubnih in nemarnih. Redoljubni se bodo izogibali nemarnih hiš, nemarni se bodo morda dobro počutili v njih, koristi jim pa gotovo ne bodo prinesli.

M. M.

Kuhinja.

Kumare. Od srede maja naprej se sejejo lahko kumare kar neposredno na prosto.

Za dobro uspevanje zahtevajo kumare izredno mnogo hranilnih snovi in toplote. Mraz kumarom več škodi kakor morebitno pomanjkanje hranilnih snovi v zemlji. Čim kumare občutijo mraz, jim segnijo korenike in rastline se posušijo. Tudi listne uši se na kumarah v mrzlem vremenu kaj rade pojavijo.

Za pridelovanje kumar je treba določiti najbolj močno in vsaj 40—50 cm globoko prekopano leho v solčni legi. Gnojiti in prekopavati se mora že v jeseni in v zgodnji

spomladi se polije za kumare določeno zemljišče obilno z gnojnico. Zemljišče, kjer rastejo kumare, naj bo rahlo in brez plevela. Zalivati je po potrebi zvečer. Zelo priporočljivo je glavne poganjke po petem listu odšipniti. Ti poganjki zaženejo potem stranske poganjke, ki so mnogo bolj rodovitni kakor glavni poganjek.

Nadevana paprika (po dalmatinskem načinu). Sesekljaj surovo govedino ali svinjino. Na masti rahlo orumeni čebulo, stresi vanjo meso, prideni nekoliko zrn riža in malo precvri in osoli. S tem napolni papriko tako-le: Zeleno, neprehudo nego sladko papriko izprazni, kar je v njej, da je podobna prazni čaši. Če je paprika pretrda, jo naglo operi v mlačni vodi, da se omekša in lepše prazni. Ko je napolnjena, jo lepo zloži v kozico in nalij z vodo do polovice. Potem kuhaj, ali pravzaprav duši, ker se kuha le v sopari. Ko je kuhano, jo polij z redkim prežganjem (narejenim na masti) ter še enkrat prevrži. Lahko dodaš še paradižnikove konzerve.

Robidnice. Tudi iz teh priprosth jagod se da napraviti kaj okusen in cenjen posladek. Rabi se približno 1 kg robidnic, tri beljake in 150 gr sladkorja v prahu, kakor tudi nekaj želatine, ki jo kupimo v drogeriji. Robidnice pretlači skozi sito. Beljake stepi v trd sneg, med katere potem počasi primešaj sok in sladkor, nazadnje še želatino, katero je treba prej raztopiti v nekaj malo vode. Vtepaj vso zmes toliko časa, da postane trda, in jo napolni v steklene krožnike, kjer jo pustiš, da se popolnoma strdi. Kadar jo daš na mizo, jo okraši s stepeno smetano in s par prav lepimi robidnicami.

Rosandra.

Marmelada iz gozdnih jagod. Lepo zrele in sveže jagode otrebi, operi in jih pretlači skozi sito. Na 1 kg pretlačenih jagod vzemi pol kg sladkorja. Deni oboje hkrati v kozico in kuhaj, da se lepo zgosti. Potem odstavi od ognja, mešaj še kakih 10 minut z žlico in še mlačno deni v kozarce. Drugi dan, ko je že docela ohlajeno, zaveži kozarce s papirjem.

Jagodovo pecivo. Mešaj dobro 15 dkg svežega masla, prideni 6 rumenjakov in 10 dkg sladkorja ter zopet mešaj. Ko je dobro spenjeno, primešaj 10 dkg moke. Vse to zmešamo stresi na dobro namažan pekač in peci na močnem ognju. Ko je napol pečeno, posuj z jagodami in pusti, naj se popolnoma speče. Ko je pečeno in ohlajeno, razreži na štirioglate koščke in posuj z vanilijevim sladkorjem.

Špinačni zvitek. V lončku žvrkljaj dobro 1 jajce, 2 žlice mleka in 3 žlice moke. Osoli primerno ter speci v široki plitvi ponvi oblat, kakor za omeleto (brez sladkorja se-

veda). Ko je zarumenel na obeh straneh, razmaži po njem dušene špinače, ter ga nato zvij lepo skupaj. Iz navedenega testa se napravita 2 špinacna zvitka.

Krušni cmoki (vrabci). 6 žlic drobtin deni v skledo ter jih oblij z gorkim mlekom ($\frac{1}{4}$ l), da se namočijo in napnejo. Ohlajenim primešaj 3 jajca, 1 žlico masti ali masla in 6 žlic presejane moke. Osoli nekoliko. Vse dobro stepaj, da se napravijo mehurčki. Vlagaj jih nato v slan krop z žlico, katero vsakokrat pomočiš v kropu. Zajemaš po dolžini žlice, da bodo cmoki lepo podolžasti. Vrejo naj $\frac{1}{4}$ ure, nakar jih zvrneš na cedilnik ali pa jih jemlji posamič iz vode z luknjičasto bolj ploščnato kuhalnico. Odcejene razvrsti na krožnik, posuj jih s parmezanom ter polij z maslom, na katerem si zarumenila nekoliko drobtin. Serviraj h golašu, obari, dunajski pečenki ali k rezkom v sok. Ako imaš kaj beljakov, lahko uporabiš te, da si prihraniš kako jajce, tako n. pr. mesto 1 jajca deni 3 beljake, katere pa pred uporabo stepi v sneg, da so cmoki bolj rahli. — b —

Tamarindo. Kupi v drogeriji pol kg tamarinda, deni ga v porcelanasto posodo in nalij nanj četrt litra vode. Pusti ga, da stoji 24 ur, potem ga pristavi k ognju. Ukuha naj se na polovico, nato ga pretlači skozi sito, da ostanejo samo peclji in peske, ki jih vržeš proč. Tamarindu prideni 2 kg sladkorja, ostrgano lupino in sok šestih limon, 2 dgk vinskega kamna. Nato kuhaj še približno četrt ure in nalij v steklenice. Mešaj ga pijačo z vodo kakor malinovec.

Štefanijina torta. 24 dgk sladkorja in 8 rumenjakov mešaj pol ure. Nato primešaj 8 dgk lešnikov, 8 dgk neolupljenih in stolčenih mandljev, 5 dgk z nekaj žlicami ruma pomočenih drobtin, nato še sneg osmih beljakov. Lešnike deni pred uporabo v kozico in jih toliko prepeči, da odstopi luščinica. — Nadev za torto. Mešaj 14 dgk surovega masla in 14 dgk sladkorja, 2 rumenjaka, eno celo jajce in 14 dgk zmečane čokolade toliko časa, da naraste in postane zelo rahlo. S polovico namaži torto med posameznimi plastmi (ko je bila pečena, smo jo narezali na 2 do 3 plasti), s polovico nadeva pa prevleci torto po vrhu.

Ribizljev sok. Grozdjče (ribizelj), katero misliš vkuhati za sok, preberi in odstrani peclje in vsako drugo nesnago, ki se je morda primešala. Jagode nato operi in odcedi. Pri tem pazi, da ne stlači jagod ni ne uhaja sok. Deni ga nato v primerno posodo, najbolje v lončeno (nikakor pa ne v aluminijasto, ker se posoda trajno pokvari.) Premešaj in zmečkaj ga s kuhalnico.

Posodo pokrij, da ne pride mrčes, zlasti mušice do grozdjča. Tako naj se par dni kvasi kakor maline, in nato pretlači grozdjče kakor maline, bodisi s stiskalnico ali ali pa z nepregosto snažno in močno krpo, da se pri stiskanju ne raztrga; drugače uhajajo s sokom tudi lupinice in je potem ves trud zastonj ter treba na novo pretlačiti. Ko si pretlačila vse grozdjče, naj sok nekaj ur stoji, da se poleže morebitna gošča na dnu. Nato odcedi sok v drugo lončeno posodo, izmeri ga in prideni vsakemu litru soka tri četrt kg sladkorja ter nato kuhaj kakor malinovec in nalij v steklenice ter zamaši, a ne takoj.

Književnost in umetnost

Tiskovna zadruga v Ljubljani je izdala petdejsko zgodovinsko dramo **«Herman Celjski»** kot prvi del A. Novačanove mogočno zasnovane trilogije **«Celjska kronika»**. Cena Din. 40, vezana Din. 48. Pisatelj je temeljito proučil zgodovino poslednjih Celjanov ter srednjeveške razmere na naših tleh. V Veroniki Deseniški vidi ženo z močno življensko silo, pohlepno in zapeljivo, torej popolnoma drugače kot Oton Župančič. Vsekakor zelo zanimivo delo.

V isti založbi je izšla nova zanimiva knjiga: **«Junaki prekomorskih poltov»**. Spisal dr. Pavel Brežnik. Cena Din. 36,—, vezana Din. 46,—. Dobiva se po vseh knjigarnah. — Prvo slovensko delo, ki se bavi z letalstvom. Jako zanimiva in posebno priporočljiva doraščajoči moški mladini.

Narodne pripovedke. Po Vuka Karadžića zbirki prevedel dr. A. Gradnik. Založila **«Naša založba»** v Gorici. Cena L. 6,—. Na prodaj v Kat. knjigarni v Gorici. Knjiga obsega 43 lepih, deloma že znanih srbskih narodnih pripovedk, ki so radi svojih globokih etičnih misli in nenavadne duhovitosti zaslovene tudi že v svetovni literaturi. Matere, nabavite to knjigo v razvedrilo svoji deci in sebi.

Dedek jež. Otroške pesmi Gustava Strniše, poživljene z ilustracijami E. Justina. Založil **«Domači Prijatelj»** v Ljubljani. — Knjižico ki daje otroku prijetno razvedrilo in priliko za razmišljanje, toplo priporočamo.

Dr. Janez Ev. Krek. (1965-1917). Za desetletnico njegove smrti napisal Trentar. Založila **«Goriška Straža»** v Gorici. Na prodaj v Katoliški knjigarni v Gorici in v Jugosl. knj. v Ljubljani. — V krepkih črtah riše pisatelj obraz moža, duhovnika, politika, prosvetnega in združnega delavca.

Mestna hranilnica ljubljanska

GRADSKA ŠTEDIONICA

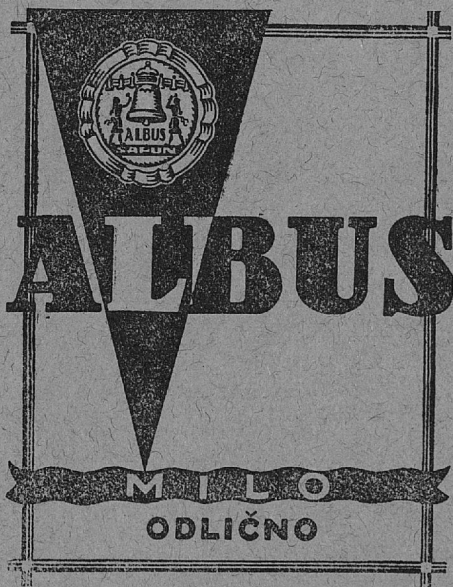
Ljubljana - Prešernova ulica

Telefon 16. — Ustanovljena l. 1389 — Poštni ček 10.533.

Stanje vložnega denarja nad 300 milijonov dinarjev. — Stanje vložnega denarja nad 1200 milijonov kron.

Sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun, in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti. - Jamstvo za vse vloge in obresti, tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg lasnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen.

Poštnina plačana v gotovini.

Dr. F. Ambrožič

ordinira

dopoldne v POSTOJNI

v Kutinovi hiši

popoldne v ŠT. PETRU

na Krasu pri Kutinu.

UNDERWOOD PORTABLE.

Neobhodno potreben v vsaki hiši. Najboljši spremljevalec na potovanju, zelo praktičen v vlakih in na parniku. Opremljen s tipkami za slovensko pisavo. Tehta četrtino in stane polovico navadnega pisalnega stroja, medtem ko izvršuje isto delo. — Zahtevajte ponudbo s ceniki. Plačilne olajšave.

C. A. MOHOVICH, Trst
VIA MAZZINI 17

Perilno blago za damske in
otroške obleke z znamko

„Indanthren“

obdrži barvo v perilu in
na solncu. Dobi se

pri

A & E. Skaberne

M. U. dr. D. Sardoč

specijalist za ustne in zobne bolezni perfekcioniran na dunajski kliniki

ordinira v Trstu

Via San Lazzaro 23, II. nadstropje (zraven kavarne „Roma“)
od 9-12 in od 3-7.